

Ústav zemědělské ekonomiky a informací

**Statistická šetření ekologického zemědělství
provedená v roce 2010**

**výstup tématického úkolu MZe ČR
č. 4212/2011**

**Andrea Hrabalová
Martina Dittrichová
Kamila Koutná**

Brno 2011

Obsah

Seznam tabulek	2
Seznam grafů.....	2
Seznam zkratk.....	3
Úvod.....	4
Metodika sběru dat	4
Část I. - Základní statistická data.....	7
1. Vývoj ekologického zemědělství v ČR	7
2. Rostlinná výroba a produkce na ekologických farmách.....	14
3. Živočišná výroba a produkce na ekologických farmách.....	20
4. Další informace o ekologických farmách.....	25
4.1. Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách (rok 2010) ...	25
4.2. Data o hospodářském výsledku na ekofarmách (rok 2009)	26
4.3. Počet pracovníků na ekofarmách (rok 2009).....	27
5. Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR za rok 2010.....	30
Část II. - Data o prodeji a užití produkce ekofarem v roce 2009.....	35
6. Způsob uplatnění bioprodukce vyprodukované na ekofarmách (2009).....	35
6.1. Způsob uplatnění rostlinné produkce z ekofarem	36
6.2. Způsob uplatnění živočišné produkce z ekofarem	39
7. Způsob prodeje bioproduktů z ekofarem (2009)	41
7.1. Prodej bioproduktů na konvenčním trhu	41
7.2. Prodej bioproduktů s certifikátem	41
7.3. Přímý prodej bioproduktů a biopotravin na ekofarmách	43
8. Zpracování bioproduktů na ekofarmách (2009).....	44
9. Vyjádření ekozemědělců k možnosti změny užívání loga.....	46
Závěr.....	47

Seznam tabulek

Tab. 1 Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v ekologickém zemědělství ČR (1990-2010)	7
Tab. 2 Opravené statistické údaje k 31. 12. 2010.....	8
Tab. 3 Velikostní struktura ekofarem v roce 2009 a 2010	9
Tab. 4 Velikostní rozložení výměr OP, TTP a TK na ekofarmách v roce 2010	9
Tab. 5 Počet ekofarem a výměra celkové plochy v EZ v krajích ČR v roce 2010.....	10
Tab. 6 Zastoupení ploch EZ dle užití půdy na jejich celkové výměře v krajích ČR v roce 2010	12
Tab. 7 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (1999-2010)	13
Tab. 8 Srovnání struktury půdního fondu v EZ ve vybraných letech (1999 až 2010)	13
Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách ČR v roce 2010.....	15
Tab. 10 Plochy a produkce v EZ v letech 2009 a 2010 a srovnání s celkovou osevní plochou a produkcí v ČR v roce 2010	18
Tab. 11 Struktura užití půdy v EZ v krajích ČR v roce 2010.....	19
Tab. 12 Počet BIO zvířat chovaných na ekofarmách v roce 2009 a 2010.....	21
Tab. 13 Počet všech zvířat chovaných na ekofarmách v roce 2009 a 2010	22
Tab. 14 Zastoupení hlavních kategorií zvířat na ekofarmách dle krajů ČR v roce 2010	23
Tab. 15 Živočišná bioprodukce na ekofarmách v roce 2009 a 2010	24
Tab. 16 Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách v roce 2010.....	25
Tab. 17 Podíl ziskových ekofarem dle zaměření produkce v roce 2009 a 2008	26
Tab. 18 Počet pracovníků na ekofarmách v roce 2009.....	29
Tab. 19 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR k 31. 12. 2009 a 2010	30
Tab. 20 Vývoj a struktura registrovaných subjektů v EZ v roce 2010.....	31
Tab. 21 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství dle krajů ČR v roce 2010.....	32
Tab. 22 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2009 a 2010 - subjekty	33
Tab. 23 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2009 a 2010 - provozovny.....	34
Tab. 24 Způsob uplatnění rostlinné produkce ekofarem v roce 2009 a srovnání s objemem plánované produkce na rok 2009	38
Tab. 25 Způsob uplatnění živočišné produkce ekofarem v roce 2009 a srovnání s objemem plánované produkce na rok 2009	40
Tab. 26 Důvody pro prodej bioprodukce na konvenčním trhu.....	41
Tab. 27 Způsob prodeje hlavních bioproduktů s certifikátem v roce 2009.....	43
Tab. 28 Počet a zaměření faremních výrobců biopotravin v roce 2009 a 2010	45
Tab. 29 Struktura zpracovávaných bioproduktů na ekofarmách v roce 2009	45

Seznam grafů

Graf 1 Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v EZ a podílu na celkovém ZPF (1990-2010)	8
Graf 2 Počet ekofarem a výměra celkové plochy v EZ v krajích ČR v roce 2010.....	11
Graf 3 Vliv změny užití loga "biozephyr" jen pro bioprodukty/biopotraviny českého původu.....	46

Seznam zkratk

AEO	Agroenvironmentální opatření
AG	Akciová společnost (Aktiengesellschaft)
AWU	Annual Work Unit (počet pracovníků přepočtených na plný úvazek)
BIO	označení produktu získaného v ekologickém zemědělství
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČÚZK	Český úřad zeměměřický a katastrální
DJ	dobytčí jednotka
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
EZ	ekologické zemědělství
FSS	Farm Structure Survey (Strukturální šetření v zemědělství ČR)
ha	hektar (měrná jednotka)
HV	hospodářský výsledek
IČ	identifikační číslo
KBTPM	krávy bez tržní produkce mléka
KEZ	kontrola ekologického zemědělství (název společnosti)
Kg	kilogramy (měrná jednotka)
KO	kontrolní organizace
ks	kusy (měrná jednotka)
l	litry (měrná jednotka)
LAKR	léčivé, aromatické a kořeninové rostliny
MZe	Ministerstvo zemědělství České republiky
n.a.	data nemají smysl (not applicable)
n.d.	data neexistují (no data)
NACE	klasifikace ekonomických činností (dříve OKEČ)
OP	orná půda
o.p.s.	občanské poradenské středisko
PO	přechodné období
RV	rostlinná výroba
s.r.o.	společnost s ručením omezeným
t	tuna (měrná jednotka)
TK	trvalé kultury
TTP	trvalé travní porosty
ÚZEI	Ústav zemědělské ekonomiky a informací
z.p.	zemědělská půda
ZPF	zemědělský půdní fond
ŽV	živočišná výroba

Úvod

Zpráva je výstupem tématického úkolu pod názvem „Statistická šetření ekologického zemědělství“, který se provádí již od roku 2007. Zadavatelem úkolu je Ministerstvo zemědělství ČR (MZe), odbor environmentálního a ekologického zemědělství. Hlavním účelem tematického úkolu je:

- a) sběr údajů ze všech ekofarem potřebných ke splnění povinných závazků vůči Evropské komisi dle nařízení Rady (ES) 834/2007 (tj. vyplnění statistických informací o ekologickém zemědělství, které jsou definovány Eurostatem a jsou povinné pro všechny členské státy),
- b) sběr údajů k analýze rozsahu zpracování, odbytu a trhu s biopotravinami v České republice včetně vývozu a dovozu bioproduktů a biopotravin,
- c) sběr dalších informací nutných z pohledu MZe k hodnocení vývoje sektoru a implementované politiky.

Výstupem tématického úkolu jsou dvě samostatné zprávy. Tato zpráva, která obsahuje základní statistické údaje o ekologickém zemědělství a údaje o objemu a způsobu uplatnění bioprodukce ekofarem v ČR, a dále zpráva zaměřená na analýzu výrobců a distributorů registrovaných v ekologickém sektoru a maloobchodních řetězců s cílem odhadnout velikost trhu s biopotravinami v ČR (tj. spotřebu biopotravin), význam jednotlivých distribučních cest při prodeji biopotravin a podíl hlavních kategorií biopotravin na trhu¹.

Vzhledem k rostoucímu významu ekologického zemědělství a zvětšující se potřebě informací o stavu a vývoji tohoto sektoru je záměrem MZe provádět tato šetření prostřednictvím ÚZEI dlouhodobě a pravidelně v ročních intervalech.

Metodika sběru dat

Sběr statistických dat z ekofarem je v současné době prováděn ve spolupráci s kontrolními organizacemi, které jsou pověřeny MZe výkonem kontroly a certifikace v ekologickém zemědělství. Jedná se o následující kontrolní organizace: KEZ o.p.s. se sídlem v Chrudimi, ABCERT AG se sídlem v Jihlavě a Biokont CZ, s.r.o. se sídlem v Brně.

Data jsou sbírána prostřednictvím jednotlivých inspektorů kontrolních organizací přímo na farmě v den řádné kontroly (pro účely této zprávy tedy v průběhu celého roku 2010). Podkladem pro sběr je dotazník zpracovaný ÚZEI, který je každoročně aktualizován dle požadavků Evropské komise/Eurostatu a případně MZe. Mezi povinné statistické údaje dle aktuální EU legislativy patří:

- počty subjektů registrovaných v EZ ke konci roku (ekozemědělci, výrobci, distributoři, dovozci a vývozci ze/do třetích zemí a ostatní subjekty jako např. výrobci krmiv a osiv),
- data o rostlinné bioprodukci a plochách v EZ (v členění na plochy v přechodném období, v ekologickém režimu a celkem),
- data o počtu zvířat v EZ a jejich živočišné bioprodukci,
- údaje o zpracované bioprodukci (počty výrobců, typ aktivity a nově i objem produkce vyjádřený dosaženým obratem).

¹ Tato zpráva je dostupná na stránkách Mze: <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/statistika-a-pruzkumy>.

Dotazník pro rok 2010 zahrnoval následující okruhy:

Část I. - Základní statistická data

- a) Základní informace o farmě (identifikace farmy včetně data registrace v EZ),
- b) Informace o rostlinné výrobě a její produkci na farmě zahrnující plochy pěstovaných plodin v rozdělení na plochy v přechodném období a plně ekologické a objem celkové bioprodukce z ekologických ploch,
- c) Informace o živočišné výrobě a její produkci na farmě (počet zvířat dle základních kategorií chovaných na ekofarmě a objem celkové bioprodukce z těchto zvířat),
- d) Informace o farmě (informace o tom, zda je farma celá v EZ a pokud není, jaké plochy či kategorie zvířat má v konvenci, informace o počtech pracovníků na farmě, hospodářském výsledku v předchozím roce a zda farma v předchozím roce již mohla prodat nějakou svoji produkci s certifikátem jako bioprodukt).

Část II. - Data o prodeji a uplatnění produkce ekofarem

(Pozn.: tuto druhou část dotazníku vyplňovaly pouze ekofarmy, které mohly prodat v roce 2009 nějakou svoji produkci již jako bioprodukt.)

- e) Celková rostlinná a živočišná produkce realizovaná v roce 2009 a její uplatnění (objem skutečné celkové produkce vyprodukované na ekofarmě a určení jejího uplatnění – buď prodej na domácím trhu nebo export, a to jako bioprodukt nebo produkt konvenční anebo jako spotřeba v rámci farmy například jako krmivo, osivo/sadba, vlastní spotřeba, případně zpracování přímo na farmě pro výrobu ekologických osiv, krmiv či biopotravin),
- f) Způsob prodeje pěti nejdůležitějších bioproduktů (určení prodaného objemu, hlavní distribuční cesty a realizované ceny),
- g) Rozsah faremního zpracování a přímého prodeje z farem (identifikace farem, které realizují zpracování a / nebo přímý prodej na ekofarmě, specifikace takto realizovaných bioproduktů a podíl této činnosti na celkovém obratu farmy).

Vzhledem k rostoucímu počtu ekologických zemědělců i zjišťovaných údajů a nutnosti usnadnit proces sběru dat, bylo Ústavem zemědělské ekonomiky a informací v polovině roku 2009 zprovozněno webové rozhraní s cílem umožnit jednotlivým inspektorům kontrolních organizací vkládat zjištěná data přímo do předpřipraveného dotazníku v elektronické podobě prostřednictvím internetu. Dotazník pro rok 2010 fungoval na www.dotaznik.cz a každý inspektor po uvedení hesla mohl vkládat údaje o jednotlivých ekofarmách. Následně pracovník ÚZEI vyplněné dotazníky kontroloval a odsouhlasil. V případě nesrovnalostí systém umožňuje vepsat komentáře a vrátit dotazník danému inspektorovi k opravám. Snahou zavedení webu bylo snížit administrativní náročnost na sběr dat a zvýšit možnosti kontroly v rámci systému.

Při využívání výsledků prezentovaných v této zprávě je třeba vzít v úvahu následující:

- a) Údaje o počtech ekozemědělců a výměře jednotlivých kategorií užití půdy se liší od oficiálních údajů publikovaných každoročně jako „Základní statistické údaje ekologického zemědělství k 31.12. daného roku“ na webu MZe.

Podle oficiálních údajů hospodařilo k 31. 12. 2010 ekologicky již 3 517 ekozemědělců, a to na výměře 448 202 ha², přičemž dominovaly trvalé travní porosty (TTP) s 369 272 ha, orná půda dosáhla 54 937 ha a plocha trvalých kultur (vinice, sady a nově i chmelnice) vzrostla na 5 939 ha. Zbylou výměru (18 054 ha) zaujímal tzv. ostatní plocha, což je zemědělská plocha, na kterou zemědělec nepobírá dotace, zahrnující např. zahrady, plochy rozptýlené zeleně, meze apod. Dalších zhruba 54 ha tvořily rybníky.

Naproti tomu v roce 2010 bylo v šetření ÚZEI zahrnuto 3 560 respondentů s celkovou výměrou půdy v EZ 435 610 ha. TTP zaujímaly 375 586 ha, orná půda 54 425 ha a trvalé kultury 5 599 ha. Toto šetření zahrnuje pouze zemědělsky využívanou půdu.

Hlavním důvodem rozdílnosti těchto údajů je odlišný termín jejich zjišťování. MZe získává údaje od kontrolních organizací z jejich evidence k 31. 12. daného roku, zatímco data v rámci ÚZEI šetření jsou sbírána v průběhu celého roku a v mnohem větším detailu. V šetření ÚZEI jsou tedy zahrnuti i ekozemědělci, kteří sice k 31. 12. již ekologicky nehospodařili, ale v průběhu roku u nich byla provedena řádná inspekce a vyplněn dotazník. Navíc jsou zahrnuti i chovatelé včel bez vlastní půdy, kteří nejsou dle zákona o EZ považováni za ekozemědělce. Jinak řečeno, v šetření ÚZEI je zachycen stav dané farmy ke dni kontroly a nikoli stav k 31. 12. daného roku.

- b) Údaje o objemu bioprodukce za rok 2010 (viz. kapitola 2 a 3) se mohou lišit od skutečně vyprodukovaného objemu bioproduktů. Je to způsobeno tím, že údaje o bioprodukci jsou sbírány v průběhu daného roku (tj. od jara do podzimu 2010 v rámci inspekce na farmě), tedy u některých farem ještě před vlastní sklizní a ekozemědělec svoji produkci odhaduje dopředu. Důvodem je povinnost odeslat statistické údaje na Eurostat nejpozději k 1. 7. následujícího roku (tj. data za bioprodukci v roce 2010 nejpozději k 1.7.2011).

Sběr údajů o reálné produkci zpětně je také prováděn, a to v rámci následného sběru dat (tedy za rok 2010 v průběhu celého roku 2011).

² Jelikož zpráva MZe „Základní statistické údaje ekologického zemědělství k 31. 12. 2010“ vycházela z předběžných údajů, které byly následně ještě upravovány, je skutečný počet registrovaných ekozemědělců a celková výměra půdy v EZ mírně odlišná, viz. část „zpracování oficiálních údajů“ v této zprávě níže.

Část I. - Základní statistická data

Cílem této části zprávy je prezentovat základní statistické údaje o stavu ekologického zemědělství v ČR (tj. o počtu ekofarem a struktuře půdního fondu v EZ k 31. 12. 2010 a dále o struktuře pěstovaných plodin, počtu chovaných hospodářských zvířat a celkové bioprodukci na českých ekofarmách v roce 2010).

1. Vývoj ekologického zemědělství v ČR

Dle oficiálních údajů MZe, získaných od kontrolních organizací, vzrostla celková výměra ekologicky obhospodařovaných ploch na téměř 450 tis. ha k 31. 12. 2010, což představuje 10,59% podíl na celkové zemědělské půdě ČR (viz. Tab. 1). Meziročně vzrostla plocha v EZ o téměř 50 tis. ha, z toho 10 tis. ha u orné půdy a 40 tis. ha u travních porostů. Podíl ploch v přechodném období dosáhl 27 %.

Třetím rokem pokračoval také významný nárůst počtu ekologicky hospodařících farem. V roce 2010 došlo zatím k největšímu nárůstu, a to o 828 subjektů na celkových 3 517 ekofarech. Ke konci roku 2010 hospodařilo ekologickým způsobem již přes 11 % registrovaných zemědělských podnikatelů v ČR.

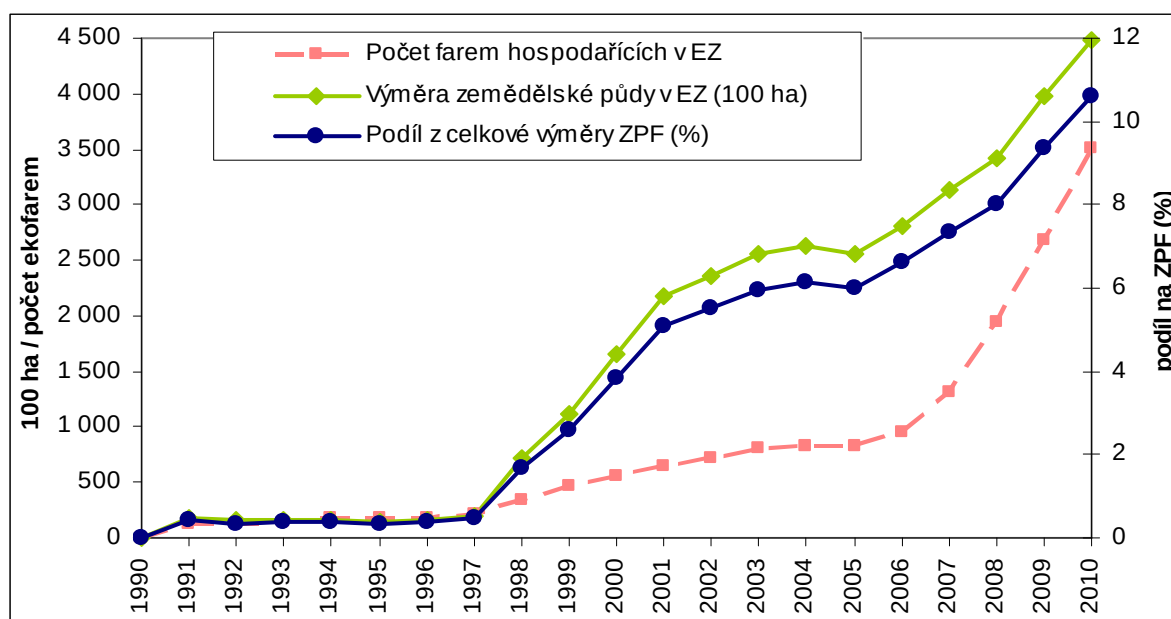
Průměrná velikost ekofarmy dosáhla nejvyšší výměry 333 ha v roce 2001. Od té doby trvale klesá až na výměru 127 ha v roce 2010. Znamená to, že do EZ vstupují nově farmy s nižší výměrou, dále je pokles způsoben také dělením stávajících farem na menší celky v rámci vstupu tzv. mladých zemědělců. Přesto stále platí, že výměra průměrné ekofarmy je větší než průměrná výměra farmy konvenční (okolo 80 ha). Celkový vývoj ekologického zemědělství v ČR od roku 1990 je znázorněn níže (viz. Graf 1).

Tab. 1 Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v ekologickém zemědělství ČR (1990-2010)

Rok	Počet farem hospodařících v EZ	Celková výměra půdy v EZ (ha)	Podíl z celkové výměry ZPF (%)	Meziroční změna počtu farem v EZ (%)	Meziroční změna celkové výměry půdy v EZ (%)
1990	3	480	-	-	-
1991	132	17 507	0,41	-	-
1992	135	15 371	0,36	2,3	-12,2
1993	141	15 667	0,37	4,4	1,9
1994	187	15 818	0,37	32,6	1,0
1995	181	14 982	0,35	-3,2	-5,3
1996	182	17 022	0,40	0,6	13,6
1997	211	20 239	0,47	15,9	18,9
1998	348	71 621	1,67	64,9	253,9
1999	473	110 756	2,58	35,9	54,6
2000	563	165 699	3,86	19,0	49,6
2001 ¹⁾	654	217 869	5,09	16,2	31,5
2002	721	235 136	5,50	10,2	7,9
2003	810	254 995	5,97	12,3	8,4
2004	836	263 299	6,16	3,2	3,3
2005	829	254 982	5,98	-0,8	-3,2
2006	963	281 535	6,61	16,2	10,4
2007	1 318	312 890	7,35	36,9	11,1
2008	1 946	341 632	8,04	47,6	9,2
2009	2 689	398 407	9,38	38,2	16,6
2010	3 517	448 202	10,59	30,8	12,5

¹⁾ Pro výměru celkové plochy v EZ v roce 2001 existují dva různé oficiální údaje 218 114 ha a 217 869 ha.

Zdroj: MZe (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Graf 1 Vývoj celkové výměry půdy a počtu farem v EZ a podílu na celkovém ZPF (1990-2010)

Zdroj: MZe (údaje vždy k 31. 12. daného roku)

Zpřesnění oficiálních údajů:

Jelikož zpráva MZe „Základní statistické údaje ekologického zemědělství k 31.12. 2010“ vycházela z předběžných údajů, které byly následně ještě upravovány, je skutečný počet registrovaných ekozemědělců a celková výměra půdy v EZ mírně odlišná. Podle opraveného seznamu ekozemědělců k 31. 12. 2010³ bylo registrováno 3 515 ekofare (3 500 subjektů) hospodařících na 447 767 ha (orná půda tvořila 54 717 ha, trvalé travní porosty 369 057 ha, trvalé kultury 5 939 ha a ostatní plochy 18 054 ha). Dalších 54 ha zabíraly rybníky. Celková plocha v EZ tedy činila 447 821 ha. Statistiky prezentované níže v této zprávě vycházejí již z opravené verze evidence (viz. Tab. 2).

Tab. 2 Opravené statistické údaje k 31. 12. 2010

Plochy	Výměra v PO (ha)	Výměra v EZ (ha)	Výměra celkem (ha)
Výměra ploch v EZ celkem	121 144,25	326 676,66	447 820,91
Výměra půdy v EZ celkem (bez rybníků)	121 124,00	326 642,80	447 766,80
Trvalé travní porosty	92 130,98	276 925,55	369 056,53
Orná půda	23 931,14	30 785,95	54 717,09
z toho: orná půda bez zeleniny a bylin	23 769,42	30 100,63	53 870,05
zelenina a byliny	161,72	685,32	847,04
Trvalé kultury	3 736,67	2 202,28	5 938,95
z toho: sady	3 160,16	1 967,64	5 127,80
vinice	568,17	234,64	802,81
chmelnice	8,34	0	8,34
Ostatní plochy	1 325,21	16 729,02	18 054,23
Rybníky	20,25	33,86	54,11

Zdroj: MZe (údaje vždy k 31. 12. daného roku)

³ Seznamy subjektů registrovaných v EZ jsou každoročně publikovány na stránkách MZe, za rok 2010 viz. <http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/ekologicke-zemedelstvi/seznamy-podnikatelu/>

Z pohledu velikostní struktury ekologických podniků je od roku 2007 nejčastější rozloha ekofarem v rozmezí 10 až 50 ha (35,4 %). Oproti roku 2009 přibýlo do této kategorie 327 farem (40 % nových podniků) a jedná se trvale o skupinu s největším absolutním nárůstem počtu ekofare. Pouze mírně roste počet ekofare s výměrou nad 1 000 ha (o 4 farmy). Z toho však počet farem nad 2 000 ha za poslední dva roky naopak poklesl na polovinu (z 11 na 5 farem). Přesto ČR patří k zemím, kde průměrná velikost ekofarmy výrazně převyšuje evropský průměr, který se pohybuje okolo 40 ha.

Při srovnání ekofare dle výměry ploch je dominující část ekofare s výměrou od 100 do 500 ha (30,8 %), která vystřídala doposud vedoucí kategorii 500 až 1 000 ha (28,4 %). Trvale klesá podíl podniků s výměrou nad 500 ha (z téměř 70 % v 2006 na 55 % v 2010), přesto stále platí, že v EZ dominují velké zemědělské podniky s převahou TTP.

Tab. 3 Velikostní struktura ekofare v roce 2009 a 2010

Velikostní skupiny farem dle výměry (ha)	2009				2010				Meziroční změna 2010/09	
	Počet		Plocha		Počet		Plocha		Počet (%)	Plocha (%)
	(abs.)	(%)	(ha)	(%)	(abs.)	(%)	(ha)	(%)		
0 až < 5	391	14,5	814,2	0,2	583	16,6	1 183,0	0,3	49,1	45,3
5 až < 10	257	9,6	1 872,1	0,5	359	10,2	2 606,4	0,6	39,7	39,2
10 až < 50	917	34,1	23 505,4	5,9	1 244	35,4	31 351,2	7,0	35,7	33,4
50 až < 100	367	13,6	26 150,4	6,6	449	12,8	31 715,0	7,1	22,3	21,3
100 až < 500	516	19,2	117 805,7	29,6	620	17,6	137 925,0	30,8	20,2	17,1
500 až < 1 000	165	6,1	118 258,5	29,7	180	5,1	127 400,0	28,4	9,1	7,7
1 000 až < 2 000	69	2,6	93 576,0	23,5	75	2,1	102 607,2	22,9	8,7	9,7
2 000 a více	7	0,3	16 425,0	4,1	5	0,1	13 032,9	2,9	-28,6	-20,7
Celkem	2 689	100,0	398 407,5	100,0	3 515	100,0	447 820,9	100,0	30,7	12,4

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 4 Velikostní rozložení výměr OP, TTP a TK na ekofarmách v roce 2010

Velikostní rozložení výměr OP, TTP a TK (ha)	OP				TTP				TK			
	Počet		Plocha		Počet		Plocha		Počet		Plocha	
	(abs.)	(%)	(ha)	(%)	(abs.)	(%)	(ha)	(%)	(abs.)	(%)	(ha)	(%)
>0 až < 5	553	39,8	1 074,4	2,0	401	13,6	820,6	0,2	414	69,8	649,8	10,9
5 až < 10	209	15,1	1 498,2	2,7	296	10,0	2 147,9	0,6	65	11,0	460,8	7,8
10 až < 50	406	29,3	8 932,1	16,3	1 109	37,6	27 556,4	7,5	85	14,3	1 864,4	31,4
50 až < 100	89	6,4	6 243,0	11,4	378	12,8	26 559,9	7,2	18	3,0	1 240,3	20,9
100 až < 500	113	8,1	23 564,3	43,1	552	18,7	124 741,8	33,8	11	1,9	1 723,7	29,0
500 až < 1 000	16	1,2	10 568,3	19,3	167	5,7	117 436,5	31,8	0	0,0	0,0	0,0
1 000 až < 2 000	2	0,1	2 836,8	5,2	46	1,6	61 516,5	16,7	0	0,0	0,0	0,0
2 000 a více	0	0,0	0,0	0,0	3	0,1	8 276,8	2,2	0	0,0	0,0	0,0
Celkem	1 388	100,0	54 717,1	100,0	2 952	100,0	369 056,5	100,0	593	100,0	5 938,9	100,0

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Z hlediska rozložení OP, TTP a TK na ekofarmách je patrné, že plochy orné půdy jsou nejčastěji obhospodařovány o rozloze do 5 ha a dále v rozmezí 10 až 50 ha (viz. Tab. 4). Podobně je tomu u trvalých kultur, kde téměř 70 % z celkových 593 ekofarek s TK hospodářství na ploše do 5 ha. U travních porostů dominuje rozloha 10 až 50 ha následovaná rozlohou 100 až 500 ha (společně 56,3 % všech farek s TTP).

Z pohledu výměry je největší rozloha OP (43,1 %) obhospodařována v kategorii 100 až 500 ha, u TTP v skupinách 100 až 500 ha a 500 až 1 000 ha (65,6 %) a u TK je největší množství zemědělců v rozlohách 10 až 50 ha a pak 100 až 500 ha (60,4 %).

Regionální rozmístění ekofarek a jejich obhospodařovaných ploch v rámci jednotlivých krajů ČR je uvedeno níže (viz. Tab. 5). Ekologicky obhospodařované plochy byly přiřazeny k jednotlivým krajům dle adresy provozovny ekofarmy nikoli jejího sídla, tedy dle skutečné lokality hospodaření.

Hlavními oblastmi EZ jsou tradičně méně příznivé horské a podhorské oblasti ČR. Největší plochy ekologicky obhospodařované půdy se nacházejí v pohraničních hornatých okresech Jihočeského, Karlovarského, Moravskoslezského a Ústeckého kraje. V těchto krajích se nachází téměř 50 % ploch v EZ a je zde také dosahována nejvyšší průměrná velikost ekofarek v rozmezí od 142 ha v Jihočeském kraji po 306 ha v kraji Karlovarském.

V počtu ekologických farek vede dlouhodobě kraj Jihočeský následovaný v roce 2010 krajem Plzeňským, Zlínským a Moravskoslezským.

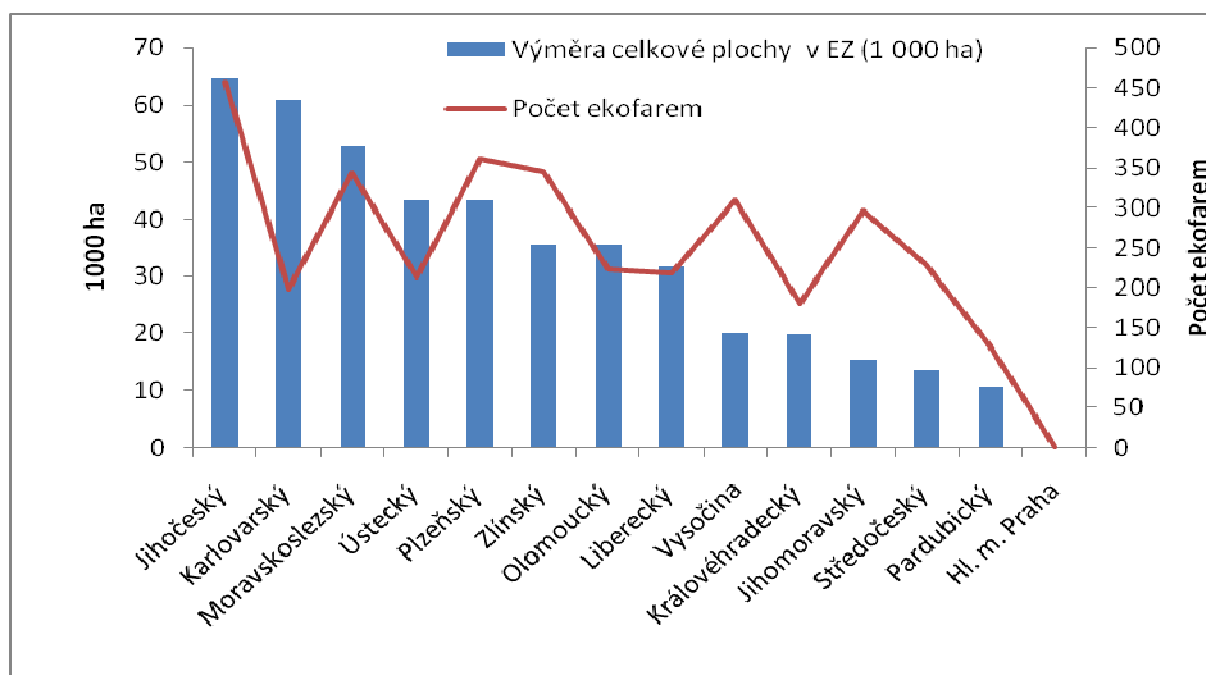
Z pohledu vývoje došlo meziročně k největšímu procentnímu nárůstu počtu ekofarek ve třech krajích, a to v kraji Jihomoravském, Plzeňském a Vysočina. Nárůst ploch v EZ je dlouhodobě největší v kraji Vysočina následovaném krajem Pardubickým a Jihomoravským. Toto potvrzuje i vyšší podíl ploch v přechodném období.

Tab. 5 Počet ekofarek a výměra celkové plochy v EZ v krajích ČR v roce 2010

Kraj ¹⁾	Počet ekofarek	Výměra celkové plochy v EZ		Z toho v přechodném období		Průměrná ekofarma (ha)
		(ha)	(%)	(ha)	(%)	
Jihočeský	458	64 830,1	14,5	18 310,0	28,2	142
Karlovarský	199	60 893,1	13,6	6 701,0	11,0	306
Moravskoslezský	343	52 859,0	11,8	13 962,4	26,4	154
Ústecký	213	43 349,9	9,7	7 098,3	16,4	204
Plzeňský	362	43 279,9	9,7	16 230,7	37,5	120
Zlínský	345	35 637,3	8,0	6 199,1	17,4	103
Olomoucký	223	35 606,0	8,0	9 440,4	26,5	160
Liberecký	218	31 722,3	7,1	6 862,4	21,6	146
Vysočina	310	20 062,2	4,5	13 292,1	66,3	65
Královéhradecký	181	19 821,6	4,4	4 993,7	25,2	110
Jihomoravský	296	15 371,6	3,4	6 506,6	42,3	52
Středočeský	228	13 648,5	3,0	6 544,4	47,9	60
Pardubický	126	10 698,1	2,4	4 994,0	46,7	85
Hl. m. Praha	13	41,3	0,0	9,3	22,5	3
Celkem	3 515	447 820,9	100,0	121 144,2	27,1	127

¹⁾ Kraje jsou v tabulce seřazeny dle výměry celkové plochy v EZ.

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Graf 2 Počet ekofare a výměra celkové plochy v EZ v krajích ČR v roce 2010

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Odlíšné pořadí dostaneme, pokud seřadíme kraje dle podílu výměry celkové ekologické půdy na celkové zemědělské půdě ČR. V roce 2010 byl celorepublikový průměr (tj. 10,58 %) překročen v osmi krajích, přičemž vysoce nad tímto průměrem s 49,1 % vede Karlovarský kraj. Podobně jako v předchozích letech následuje kraj Liberecký, Moravskoslezský, Zlínský a Ústecký. V produkčních oblastech se zastoupení EZ pohybuje od 2 do 5 %.

V rámci jednotlivých kategorií užití půdy dominuje opět Karlovarský kraj, kde se nachází v ekologickém režimu přes 8 % ploch orné půdy a 78 % ploch travních porostů. Více jak 50 % ploch TTP v ekologickém režimu mají pak další čtyři kraje – Olomoucký, Moravskoslezský, Ústecký a Zlínský (viz. Tab. 6). Největší podíl trvalých kultur v EZ na jejich celkové výměře se nachází v kraji Moravskoslezském (téměř 72 %) a Vysočině (44 %).

Z celorepublikového pohledu dosáhl v roce 2010 podíl veškeré půdy v EZ (tj. včetně tzv. ploch ostatních avšak bez rybníků) na celkové z.p. ČR 10,58 %. Do EZ vstoupila více než třetina trvalých travních porostů (luk a pastvin) (37,4 %) avšak pouze 1,8 % orné půdy a jen 7,8 % ploch trvalých kultur (resp. 11,0 % sadů, 4,1 % vinic a 0,1 % chmelnic).

Tab. 6 Zastoupení ploch EZ dle užití půdy na jejich celkové výměře v krajích ČR v roce 2010

Kraj ¹⁾	Výměra celkové půdy v EZ (ha)	Z toho výměra (ha):			Zemědělská půda ČR (ha)	Podíl půdy v EZ na celkové výměře dané kategorie užití půdy v ČR (%)			
		OP	TTP	TK		z.p. celkem	OP	TTP	TK
Karlovarský	60 868	4 394	51 929	68	123 956	49,10	8,14	78,26	10,88
Liberecký	31 722	1 987	28 370	237	140 013	22,66	3,00	43,72	16,68
Moravskoslezský	52 858	4 139	46 874	525	275 260	19,20	2,41	55,15	71,67
Zlínský	35 635	4 238	29 401	836	194 130	18,36	3,43	51,94	20,75
Ústecký	43 350	2 502	38 250	382	275 921	15,71	1,37	53,25	3,01
Jihočeský	64 819	5 860	55 666	257	491 753	13,18	1,86	34,38	11,34
Olomoucký	35 606	2 382	31 283	479	280 129	12,71	1,15	55,60	12,33
Plzeňský	43 274	6 317	34 960	208	380 330	11,38	2,44	32,43	11,51
Královéhradecký	19 821	1 939	17 333	208	278 162	7,13	1,01	24,56	4,71
Vysočina	20 062	6 439	12 849	281	410 389	4,89	2,03	15,65	44,31
Pardubický	10 698	2 139	8 276	46	272 179	3,93	1,08	13,65	2,40
Jihomoravský	15 370	8 676	4 598	1 932	427 411	3,60	2,45	15,31	7,19
Středočeský	13 644	3 697	9 264	458	663 524	2,06	0,67	13,05	3,14
Hl. m. Praha	41	9	5	23	20 343	0,20	0,06	0,55	3,63
Celkem	447 767	54 717	369 057	5 939	4 233 501	10,58	1,82	37,44	7,76

¹⁾ Kraje jsou v tabulce seřazeny dle podílu výměry celkové půdy v EZ na celkové zemědělské půdě ČR.

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR (ČÚZK); vlastní výpočty ÚZEI

Z pohledu užití půdy trvale dominují v EZ trvalé travní porosty (TTP), v roce 2010 s výměrou téměř 370 tis. ha (viz. Tab. 7). Jejich plocha se však s růstem celkové výměry ekologicky obhospodařované půdy od roku 2003, kdy byl jejich podíl nejvyšší (90,86 %), již nezvyšuje a na celkové výměře v EZ zůstává okolo 82 % (viz. Tab. 8). Jako pozitivní lze označit stabilní růst výměry orné půdy (za rok 2010 o 9 811 ha na celkových 54 717 ha, tj. nárůst o téměř 22 %), kdy její podíl na celkové struktuře půdního fondu v EZ překonal 12 %. Významně stoupá výměra TK (nárůst o 1 608 ha představuje zatím nevyšší absolutní navýšení), z toho plochy vinic vzrostly meziročně o 24 %, plochy sadů o téměř 40 % a výměra chmelnic zůstala na loňských 8 ha.

Tab. 7 Vývoj struktury půdního fondu v ekologickém zemědělství ČR (1999-2010)

Užití půdy	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Orná půda	13 776	15 295	19 164	19 536	19 637	19 694	20 766	23 479	29 505	35 178	44 906	54 717
Trvalé travní porosty	96 044	149 705	195 633	211 924	231 683	235 379	209 956	232 190	257 899	281 596	329 232	369 057
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	359	462	963	898	928	1 170	820	1 196	1 870	3 105	4 331	5 939
Ostatní plochy	576	237	2 354	2 778	2 747	7 056	23 440	24 671	23 616	21 753	19 937 ²	18 054
Celková plocha	110 755	165 699	218 114 ¹	235 136	254 995	263 299	254 982	281 536	312 890	341 632	398 406	447 767

¹⁾ Pro výměru celkové plochy v EZ v roce 2001 existují dva různé oficiální údaje 218 114 ha a 217 869 ha.

²⁾ Ostatní plochy včetně výměry rybníků (18 054 ha + 54 ha).

Zdroj: MZe (údaje vždy k 31. 12. daného roku)

Tab. 8 Srovnání struktury půdního fondu v EZ ve vybraných letech (1999 až 2010)

Užití půdy	1999		2003		2005		2008		2009		2010		Meziroční změna 201 0/09
	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	(ha)	(%)	
Orná půda	13 776	12,44	19 637	7,70	20 766	8,14	35 178	10,30	44 906	11,27	54 717	12,22	21,85
Trvalé travní porosty	96 044	86,72	231 683	90,86	209 956	82,34	281 596	82,43	329 232	82,64	369 057	82,42	12,10
Trvalé kultury (sady, vinice, chmelnice)	359	0,32	928	0,36	820	0,32	3 105	0,91	4 331	1,09	5 939	1,33	37,13
Ostatní plochy	576	0,52	2 747	1,08	23 440	9,19	21 753	6,37	19 937	5,00	18 054	4,03	-9,44
Celková plocha	110 755	100,00	254 995	100,00	254 982	100,00	341 632	100,00	398 406	100,00	447 767	100,00	12,39

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

2. Rostlinná výroba a produkce na ekologických farmách

Níže uvedená data o rostlinné výrobě vycházejí již ze samostatného šetření ÚZEI. Dle těchto dat bylo obhospodářováno ekologickým způsobem celkem 435 610 ha, z nichž 12,5 % zaujímá orná půda (tj. 54 425 ha, z toho je 49 % v přechodném období), 86,2 % TTP (tj. 375 586 ha, z toho cca 30 % v přechodném období) a zbylé 1 % trvalé kultury (tj. 5 599 ha, z toho 67 % v přechodném období), (viz. Tab. 9).

Hlavními plodinami na orné půdě jsou obiloviny s téměř 45% podílem (pokles proti 50 % v roce 2009) a píce (podíl 40 % proti 33 % v roce 2009). Z obilovin je nejčastěji pěstována, stejně jako předešlých letech, pšenice a oves, které společně zabírají více jak 46 % celkové plochy obilovin v EZ. Přes 3 % plochy OP zabírají luskoviny na zrno (hrách setý představuje téměř 57 % těchto ploch). Technické plodiny zabírají přes 5 % plochy OP, přičemž cca 81 % tvoří olejnin, a to zejména hořčice a řepka (zabírají 43 % resp. 38 % celkové plochy olejnin). Pěstování zeleniny a okopanin zůstává na nízké úrovni. Zelenina se pěstuje na 1,9 % orné půdy, přičemž téměř 90 % její plochy zabírá zelenina plodová, a to pěstování dýní (z celkové plochy 1 033 ha zeleniny tvoří dýně 88 %). Okopaniny zabírají pouze 0,5 % orné půdy a jedná se převážně o pěstování brambor (81 % plochy okopanin) (viz. Tab. 9).

Objem ekologické produkce (tj. produkce pouze z ploch již v ekologickém režimu) v roce 2010 dosáhl 798 277 tun (nárůst o 24 % proti 2009), z toho však produkce píce (přepočtená na seno) tvořila cca 93 % (tj. 706,7 tis. tun z TTP a dalších 38,6 tis. tun z pícnin na orné půdě). Celková produkce z orné půdy činila 87 296 tun (11% podíl), z nich cca 46 % tvořily obiloviny (tj. 40 565 tun) a 44 % píce na orné půdě (objem v seně). V rámci obilovin dosahují největší objem produkce, obdobně jako u výměry, pšenice a oves (tvoří téměř 40 % celkové produkce obilovin). Celková produkce u TK dosáhla 4 232 tun, z toho 87,9 % připadá na ovocné sady a 12,2 % na vinice.

Z pohledu podílu hlavních kategorií ekologicky pěstovaných plodin na jejich celkové výměře v ČR výrazně vzrostl podíl zeleniny z 5,8 % na 12,0 % v 2010. Toto zvýšení je však způsobeno výrazným nárůstem ploch pro pěstování dýní na semeno s výnosy pod 0,5 t/ha. Trvale vyšší podíl na jejich celkové výměře mají luskoviny na zrno (5,7 % v 2010). Nad 5 % vzrostl také podíl pícnin na OP. Podíl ploch obilovin v EZ na jejich celkové výměře v ČR zůstává nadále pod 2 %, avšak u ovsa, tritikále a žita dosáhl podíl téměř 9 resp. 7 % jejich celkové osevní plochy v roce 2010.

Podíl objemu bioprodukce na celkové produkci v ČR nedosahuje u žádné hlavní kategorie plodin nad 5 % (např. produkce bio obilovin tvoří jen 0,59 % jejich celkové sklizně, u pícnin pak necelé 2 %).

Objem ekologické produkce na orné půdě meziročně vzrostl o 11,3 %, přičemž tento nárůst byl způsoben především růstem produkce pícnin na OP. Naopak k poklesu produkce došlo u obilovin (pokles o 7,3 %), okopanin (o 26,2 %) a zeleniny (o 29,4 %). Plocha orné půdy meziročně vzrostla o 24,2 % (resp. o 13,7 % u ploch v ekologickém režimu). Největší nárůst byl zaznamenán u pícnin (52 % resp. 47 % u ploch v ekologickém režimu), zeleniny (102 % resp. 144 %) a dále olejnin (94 % resp. 18 %). Celková plocha TTP vzrostla o 14 % a plocha TK téměř o 29 %.

Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách ČR v roce 2010

Plodiny	Počet ekofarem ¹⁾	Období konverze	Ekologický režim	Celkem	Ekologická produkce	Ekologické výnosy
		(ha)	(ha)	(ha)	(t)	(t/ha)
OP celkem	597	26 646,06	27 778,68	54 424,73	87 295,54	n.a.
Obiloviny pro produkci zrna (včetně osiva) celkem	326	10 487,94	13 997,90	24 485,85	40 564,81	2,90
Pšenice obecná	122	3 428,18	2 724,77	6 152,95	8 872,25	3,26
Špalda	61	123,11	2 108,37	2 231,48	6 136,22	2,91
Pšenice tvrdá	4	22,33	71,91	94,24	281,00	3,91
Žito	52	427,43	1 735,17	2 162,60	4 887,72	2,82
Ječmen	88	1 542,03	1 385,11	2 927,14	3 912,01	2,82
Oves	194	2 357,87	2 842,26	5 200,13	7 210,23	2,54
Tritikále	78	2 001,17	1 476,53	3 477,70	4 356,27	2,95
Kukuřice na zrno	9	273,21	424,83	698,04	2 164,00	5,09
Pohanka	31	136,73	704,05	840,78	1 236,91	1,76
Proso	5	95,98	67,99	163,97	102,50	1,51
Ostatní obiloviny na zrno (vč. osiv)	10	79,91	456,91	536,82	1 405,70	3,08
Luskoviny na zrno celkem (suché luskoviny)	57	801,94	983,27	1 785,21	2 016,06	2,05
Hrách	21	666,52	342,04	1 008,56	694,67	2,03
Fazole	2	0,00	0,41	0,41	0,39	0,95
Bob	4	40,21	96,64	136,85	277,00	2,87
Lupina	8	23,39	43,08	66,47	73,00	1,69
Sója	9	6,66	313,21	319,87	649,00	2,07
Pelůška	16	53,34	158,38	211,72	268,00	1,69
Ostatní luskoviny	6	11,82	29,51	41,33	54,00	1,83
Okopaniny celkem	122	85,08	197,61	282,68	3 131,97	15,85
Brambory (včetně raných a sadbových brambor)	119	81,39	147,35	228,73	2 482,47	16,85
Cukrová řepa (včetně sadby)	3	0,10	0,75	0,85	16,30	21,73
Ostatní krmné okopaniny a brukvovité (bez osiv)	15	3,59	49,51	53,10	633,20	12,79
Technické plodiny celkem	70	2 161,56	692,53	2 854,09	786,73	1,14
Olejniny	33	1 858,31	444,94	2 303,25	508,42	1,14
Slunečnice	2	1,00	44,40	45,40	96,10	2,16
Sója	2	0,00	65,67	65,67	53,00	0,81
Řepka a řepice	2	860,53	4,20	864,73	5,50	1,31
Mák	5	162,11	0,46	162,57	0,56	1,22
Hořčice	17	814,87	168,72	983,59	245,06	1,45
Ostatní olejniny	9	19,80	161,49	181,29	108,20	0,67
Textilní plodiny	0	13,58	0,00	13,58	0,00	n.a.
Aromatické, léčivé rostliny a koření	42	258,29	240,50	498,79	271,20	1,13
Ostatní technické plodiny	2	31,38	7,09	38,47	7,10	1,00

Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách ČR v roce 2010 - pokračování

Plodiny	Počet ekofare ¹⁾	Období konverze	Ekologický režim	Celkem	Ekologická produkce	Ekologické výnosy
		(ha)	(ha)	(ha)	(t)	(t/ha)
Čerstvá zelenina, melouny, jahody celkem	69	177,69	855,63	1 033,33	1 961,44	2,29
Košťáloviny / brukvovité (bez kořenových)	26	3,32	4,35	7,67	42,03	9,65
Květák a brokolice	9	0,66	0,63	1,29	5,25	8,28
Kapusta	6	1,28	0,25	1,53	2,35	9,40
Hlávkové zelí	13	0,54	1,08	1,62	17,43	16,14
Čínské zelí	8	0,23	0,63	0,86	6,30	10,00
Ostatní košťáloviny / brukvovité	13	0,61	1,76	2,37	10,70	6,08
Listová / stonková zelenina (bez brukvovitých)	28	1,96	33,94	35,90	323,92	9,54
Celer řapíkatý	1	0,05	0,10	0,15	0,30	3,00
Pór	12	0,16	0,51	0,67	3,53	6,91
Salát	15	0,83	0,92	1,74	4,35	4,73
Čekanka	2	0,20	0,11	0,31	1,05	9,55
Špenát	6	0,20	0,25	0,45	1,78	7,12
Chřest	1	0,10	0,10	0,20	0,10	1,00
Ostatní listová / stonková zel.	16	0,42	31,95	32,37	312,81	9,79
Plodová zelenina	50	151,62	770,86	922,48	405,92	0,53
Rajče	16	0,86	1,18	2,04	13,71	11,58
Paprika	10	0,40	0,60	1,00	4,92	8,20
Okurek	15	1,37	1,31	2,68	10,76	8,21
Melouny	1	0,11	0,08	0,19	0,30	3,75
Dýně	36	148,10	763,08	911,18	331,43	0,43
Ostatní plodová zelenina	18	0,78	4,60	5,38	44,80	9,73
Kořenová a hlízová zelenina	52	4,24	43,85	48,09	1 181,26	26,94
Mrkev	27	1,05	21,44	22,49	990,48	46,20
Petržel	19	0,42	1,96	2,38	12,92	6,60
Česnek	23	0,60	1,95	2,56	5,67	2,90
Cibule	26	1,04	12,36	13,40	111,55	9,03
Cibule šalotka	4	0,00	0,08	0,08	0,34	4,05
Celer bulvový	12	0,12	1,96	2,07	34,38	17,59
Ostatní kořenová / hlízová zel.	15	1,01	4,10	5,11	25,92	6,32
Luskoviny	14	8,56	0,49	9,05	2,08	4,28
Hrášek	4	5,37	0,04	5,41	0,24	5,45
Fazole a zelená fazolka	8	0,25	0,21	0,46	0,93	4,39
Ostatní luskoviny	5	2,95	0,23	3,18	0,91	3,96
Ostatní zelenina	11	1,89	1,24	3,13	4,60	3,70
Jahody	7	6,11	0,90	7,01	1,63	1,81
Pícniny na OP celkem (píce v seně)	422	11 801,00	10 173,21	21 974,21	38 627,88	3,80
Jednoleté pícniny – v seně	57	1 310,72	1 796,57	3 107,29	6 911,60	3,85
Kukuřice na zeleno (na siláž)	4	521,10	45,37	566,47	1 035,00	22,81
Ostatní jednoleté pícniny – v seně	54	789,62	1 751,20	2 540,82	6 704,60	3,83
Víceleté pícniny – v seně	403	10 490,29	8 376,64	18 866,92	31 716,28	3,79
Další plodiny na OP (vč. květin a okrasných rostlin, bez školek a OP na osivo a sadbu)	13	144,86	243,87	388,73	205,66	n.a.
Květiny a okrasné rostliny (bez pěstitelských školek)	1	0,00	0,01	0,01	0,01	1,00
Orná půda na osivo a sadbu	12	144,86	243,86	388,72	205,65	0,84
Půda ladem (součást osevního postupu)	62	985,98	634,66	1 620,64	0,00	n.a.
Houby	1	0,00	0,00	0,00	1,00	n.a.

¹⁾ Počet ekofare, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 3 560 subjektů

Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách ČR v roce 2010 – pokračování

Plodiny	Počet ekofaremu 1)	Období konverze	Ekologický režim	Celkem	Ekologická produkce	Ekologické výnosy
		(ha)	(ha)	(ha)	(t)	(t/ha)
Trvalé travní porosty						
TTP celkem (píce v seně)	1 528	108 850,20	266 735,71	375 585,91	706 748,73	2,65
Louky	1 218	51 694,21	96 071,14	147 765,35	280 465,73	2,92
Pastviny (bez extenzivní pastvy)	1 254	42 769,17	145 780,73	188 549,90	364 829,84	2,50
Extenzivní pastva	144	14 386,83	24 883,84	39 270,67	61 453,17	2,47

¹⁾ Počet ekofaremu, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 3 560 subjektů

Tab. 9 Struktura, produkce a výnos plodin na ekofarmách ČR v roce 2010 – pokračování

Plodiny	Počet ekofarem 1)	Období konverze	Ekologický režim	Celkem	Ekologický režim - plocha skutečně produkční	Ekologická produkce	Ekologické výnosy
		(ha)	(ha)	(ha)	(ha)	(t)	(t/ha)
Trvalé kultury							
Trvalé kultury celkem	191	3 734,75	1 864,75	5 599,50	1 767,63	4 232,32	2,39
Ovocné sady	178	3 157,18	1 664,15	4 821,32	1 572,38	3 718,13	2,36
Jabloně	147	1 107,20	741,57	1 848,77	709,37	2 299,59	3,24
Hrušně	82	224,22	149,83	374,05	142,19	505,62	3,56
Meruňky	24	510,90	86,00	596,9	84,92	40,92	0,48
Nektarinky	1	2,00	0,00	2,00	0,00	0,00	n.a.
Broskvoně	8	94,63	7,74	102,36	7,74	17,80	2,30
Třešně / višně	84	291,94	218,82	510,76	201,42	266,37	1,32
Švestky	105	427,03	300,24	727,27	291,74	370,98	1,27
Ostatní ovoce	22	61,19	83,70	144,89	83,48	112,80	1,35
Ořechy	36	123,76	11,50	135,26	10,81	13,36	1,24
Bobuloviny (drobné ovoce)	19	314,31	64,75	379,06	40,71	90,69	2,23
Vinice	15	569,23	200,61	769,84	195,26	514,20	2,63
Chmelnice	1	8,34	0,00	8,34	0,00	0,00	n.a.

¹⁾ Počet ekofaremu, které mají plochy dané plodiny již v ekologickém režimu.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 3 560 subjektů

Z regionálního pohledu odpovídají údaje zjištěné šetřením ÚZEI oficiální statistice ke konci roku. V rozloze celkové půdy v EZ dominují kraje Jihočeský, Karlovarský, Moravskoslezský a Plzeňský (viz. Tab. 11).

Největší rozloha ekologicky obhospodařované orné půdy se nachází v kraji Jihomoravském, Vysočinském a Plzeňském, avšak v případě Vysočiny tvoří až 46 % těchto ploch pícniny. Naopak největší rozlohy ostatních kategorií plodin na orné půdě se nacházejí v Jihomoravském kraji (17 % ploch obilovin, 22 % ploch olejnin, 38 % luskovin, 23 % okopanin a až 75 % veškerých ploch zeleniny). Současně se v něm nachází také nejvíce trvalých kultur, a to 23 % ekologických sadů a až 93 % ekologických vinic. Následuje kraj Zlínský s podílem téměř 19 % ekosadů. Nejvíce ploch ekologických TTP má kraj Jihočeský, Karlovarský a Moravskoslezský (společně 41 % všech TTP v EZ).

Tab. 10 Plochy a produkce v EZ v letech 2009 a 2010 a srovnání s celkovou osevní plochou a produkcí v ČR v roce 2010

Plodiny	2009		2010		Struktura plodin (%)	Meziroční změna produkce (%)	2010			Podíl na celkové ploše (%)	Podíl na celkové produkci (%)	Podíl ekologického na celkovém hektarovém výnosu (%)
	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)	Celková plocha EZ (ha)	Ekologická produkce (t)			Celková plocha (ha)	Celková produkce (t)	Hektarový výnos (t/ha)			
Obiloviny	24 534,52	43 746	24 485,85	40 565	44,99	-7,27	1 462 836	6 877 619	4,70	1,67	0,59	61,64
Pšenice ¹⁾	5 266,90	9 491	6 247,19	9 153	25,51	-3,56	833 577	4 161 553	4,99	0,75	0,22	65,56
Špalda	2 559,90	6 586	2 231,48	6 136	9,11	-6,83	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.	n.d.
Ječmen	2 958,78	3 004	2 927,14	3 912	11,95	30,23	388 925	1 584 456	4,07	0,75	0,25	69,33
Žito	1 840,18	3 846	2 162,60	4 888	8,83	27,09	30 249	118 233	3,91	7,15	4,13	72,07
Oves	5 570,53	7 729	5 200,13	7 210	21,24	-6,71	52 278	138 244	2,64	9,95	5,22	95,93
Tritikále	3 791,88	4 815	3 477,70	4 356	14,20	-9,53	45 871	171 200	3,73	7,58	2,54	79,05
Kukuřice na zrno	1 182,15	6 151	698,04	2 164	2,85	-64,82	103 276	692 589	6,71	0,68	0,31	75,96
Luskoviny na zrno	1 462,31	1 885	1 785,21	2 016	3,28	6,95	31 318	58 138	1,86	5,70	3,47	110,45
Hrách	811,38	1 046	1 008,56	695	56,50	-33,59	24 391	48 242	1,98	4,13	1,44	102,69
Okopaniny	255,75	4 244	282,68	3 132	0,52	-26,20	84 492	3 758 649	44,48	0,33	0,08	35,63
Brambory	250,62	4 190	228,73	2 482	80,91	-40,75	27 079	665 176	24,56	0,84	0,37	68,59
Technické plodiny	1 489,68	451	2 854,09	787	5,24	74,44	499 792	1 167 074	2,34	0,57	0,07	48,65
Olejniny	1 190,14	328	2 303,25	508	80,70	55,01	490 420	1 160 093	2,37	0,47	0,04	48,31
Řepka	273,65	37	864,73	6	37,54	-85,14	368 824	1 042 418	2,83	0,23	0,00	46,33
Hořčice	667,93	192	983,59	245	42,70	27,64	26 819	15 586	0,58	3,67	1,57	249,93
Zelenina	511,07	2 779	1 033,33	1 961	1,90	-29,42	8 583	148 753	17,33	12,04	1,32	13,23
Pícniny	14 473,22	25 270	21 974,21	38 628	40,38	52,86	403 120	2 459 946	6,10	5,45	1,57	62,22

¹⁾ V roce 2009 nebyla do pšenice započítána pšenice tvrdá s celkovou výměrou v EZ 234,44 ha a bioprodukcí 102,40 tun.

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2009 a 2010; Sklizeň zemědělských plodin ČSÚ; vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 11 Struktura užití půdy v EZ v krajích ČR v roce 2010

Kraj ¹⁾	Počet ekofarek	Orná půda celkem	Obiloviny	Luskoviny	Okopaniny	Technické plodiny	Olejniny	Zelenina	Pícniny	TTP	TK	Sady	Celkem z.p.
Jihomoravský	306	8 166,87	4 212,87	673,28	63,65	628,51	517,70	779,83	1 637,79	4 251,35	1 856,58	1 137,02	14 274,80
Vysočina	312	7 061,28	3 078,72	206,61	35,14	379,70	208,64	29,77	3 265,03	12 887,45	269,28	268,05	20 218,01
Plzeňský	369	6 289,31	2 916,45	249,71	4,31	711,62	572,94	1,10	2 247,79	42 680,29	212,52	212,52	49 182,12
Jihočeský	466	5 294,58	2 375,70	186,32	63,45	189,46	186,95	31,93	2 315,77	56 093,21	216,64	216,64	61 604,43
Karlovarský	199	4 448,30	2 279,47	82,85	2,08	18,33	8,65	0,00	1 902,76	51 871,63	68,24	68,24	56 388,17
Moravskoslezský	349	4 401,55	1 757,71	111,17	9,43	131,45	131,45	2,40	2 282,90	46 413,91	409,91	409,91	51 225,36
Zlínský	348	4 180,62	1 786,21	91,94	4,71	85,94	43,11	10,60	1 564,94	29 398,08	816,06	816,06	34 394,77
Středočeský	230	3 501,88	1 715,93	87,59	12,18	112,38	102,39	17,14	1 477,57	8 733,64	500,48	453,39	12 736,00
Ústecký	212	2 558,70	1 227,25	0,00	47,92	142,42	138,18	4,94	1 080,44	38 072,58	344,23	338,88	40 975,51
Olomoucký	224	2 341,02	936,89	58,02	16,69	66,22	24,61	3,39	1 140,84	31 130,44	384,54	379,65	33 856,00
Pardubický	127	2 141,57	733,61	2,87	1,99	262,90	262,90	0,52	996,51	8 242,19	43,55	43,55	10 427,31
Liberecký	221	2 109,71	776,29	23,08	8,10	41,82	40,72	1,17	1 191,21	28 330,66	243,38	243,38	30 683,75
Královéhradecký	183	1 916,46	683,75	11,77	12,63	83,26	64,95	150,50	864,58	17 410,86	211,01	211,01	19 538,34
Hl. m. Praha	14	12,88	5,00	0,00	0,41	0,08	0,06	0,05	6,09	69,63	23,07	23,01	105,58
Celkem	3 560	54 424,74	24 485,85	1 785,21	282,68	2 854,09	2 303,25	1 033,33	21 974,21	375 585,91	5 599,50	4 821,31	435 610,15

¹⁾ Kraje jsou v tabulce seřazeny dle výměry orné půdy v EZ; uváděné výměry jsou v hektarech.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 3 560 subjektů

3. Živočišná výroba a produkce na ekologických farmách

V roce 2010 bylo na ekofarmách chováno okolo 252 tis. kusů zvířat⁴ (nárůst o cca 12,4 % proti roku 2009), což při přepočtu na dobytčí jednotky představuje zhruba 124 tis. DJ⁵. Tento údaj zahrnuje pouze tzv. BIO zvířata, nebo-li zvířata po přechodném období již v ekologickém režimu.

Nejdůležitější skupinou zvířat v EZ je jednoznačně chov skotu s 88,8 % podílem na celkovém počtu DJ (příp. 85,3 % bez dojnic), následovaný chovem ovcí s podílem 7,0 % (viz. Tab. 12).

Z meziročního srovnání je patrný zejména výrazný nárůst u drůbeže, a to konkrétně u nosnic (o téměř 84 %) způsobený vstupem dvou velkých chovatelů nosnic do EZ. U ostatních kategorií drůbeže stavy spíše stagnovaly. Nárůst stavu zvířat okolo 20 % byl zaznamenán u chovu koní (nově vstoupilo 83 ekofarem) a dále chovu koz (nárůst díky vstupu několika nových velkých chovatelů). Mírně vzrostly i stavy ovcí (o 8,6 %) a jejich chovem se již zabývá 444 ekofarem. Naopak došlo ke stagnaci stavů prasat, kdy po loňském téměř 27 % nárůstu došlo k 1 % poklesu a klesl i počet ekofarem s jejich chovem (z 21 na 19). O třetinu také klesly stavy králíků a včel.

Pozitivní trend nastal u chovu dojnic, jejichž stavy vzrostly o téměř 65 % a dostaly se tak zpět na úroveň předchozích let. Stále však poměr dojnic na celkovém stavu skotu v EZ výrazně zaostává za celorepublikovým poměrem (2,8 % v EZ proti celkovým 28,4 %). Navyšuje se i počet farem, které chovají ostatní zvířata (např. bizony, osly, jelenovité apod.).

Podíl na celkových stavech zvířat v ČR ukazuje, že největší zastoupení v EZ má chov ovcí a dále koz (29 % ovcí a 24 % koz je chováno ekologicky). U chovu skotu celkem se jedná o 11 %, z toho však podíl dojnic na jejich celkovém stavu v ČR dosahuje pouze 1 %. U chovu prasat a drůbeže je tento podíl ještě nižší a pohybuje se dlouhodobě pouze okolo 0,1 %.

⁴ Tento údaj představuje stav základních kategorií ekologicky chovaných zvířat na ekofarmách v roce 2010 (bez započítání chovu včel, ryb a ostatních zvířat).

⁵ DJ byly vypočítány dle přepočítávacích koeficientů z nařízení Komise (ES) č. 1974/2006.

Tab. 12 Počet BIO zvířat chovaných na ekofarmách v roce 2009 a 2010

Kategorie zvířat	Počet ekofarem	Počet všech BIO zvířat (kusy)		Meziroční změna počtu BIO zvířat 2010/09 (%)
	2010	2009	2010	
Skot (celkem)	990	136 026	151 814	11,61
<i>Skot do 1 roku</i>	<i>856</i>	<i>32 506</i>	<i>36 847</i>	<i>13,35</i>
Z toho: telata na porážku	51	1 657	1 086	-34,46
ostatní telata	844	30 849	35 761	15,92
Skot mezi 1. a 2. rokem	861	27 210	30 419	11,79
Z toho: na porážku	224	5 645	3 780	-33,04
ostatní skot	832	21 565	26 639	23,53
Skot nad 2 roky	968	76 310	84 548	10,80
Z toho: dojnice	58	2 614	4 303	64,61
KBTPM	913	62 627	69 120	10,37
na porážku	337	4 117	3 733	-9,33
ostatní skot	686	6 952	7 392	6,33
Ovce (celkem)	444	53 038	57 587	8,58
Ovce - chovné samice	436	32 197	36 151	12,28
Ostatní ovce	419	20 841	21 436	2,85
Kozy (celkem)	174	4 352	5 223	20,01
Kozy - chovné samice	161	2 945	3 563	20,98
Ostatní kozy	129	1 407	1 660	17,98
Prasata (celkem)	19	1 990	1 972	-0,90
Výkrmová prasata	16	1 320	1 670	26,52
Chovné prasnice	18	206	185	-10,19
Ostatní prasata	13	464	117	-74,78
Drůbež (celkem)	41	25 292	31 170	23,24
Brojeři	9	15 775	15 811	0,23
Nosnice	32	7 349	13 513	83,88
Ostatní (krůty, kachny, husy)	17	2 168	1 846	-14,85
Koně (celkem)	369	2 982	3 662	22,80
Včely (počet rojů)	4	1 202	806	-32,95
Ryby (celkem)	0	458	0	-100,00
Ostatní zvířata	34	136	295	116,91
Poníci	19	18	54	200,00
Osli	10	20	19	-5,00
Králíci	1	88	55	-37,50
Ostatní ¹⁾	4	10	167	1570,00

¹⁾ Kategorie ostatní v rámci ostatních zvířat zahrnuje 5 bizonů a 5 lam (2009) a 43 bizonů, 100 jelenovitých a 24 praturů (2010).

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2009 a 2010

Kromě počtu tzv. BIO zvířat chovaných na ekofarmě jsou navíc sledovány, u základních druhů, i celkové stavy všech zvířat vyskytujících se na ekofarmě (tj. počet všech zvířat včetně zvířat v

ném období, avšak nikoli zvířat konvenčních). Z těchto údajů vyplývá, že u všech sledovaných zvířat dochází meziročně k růstu jejich počtu s výraznějším nárůstem u koní (30 %), (viz. Tab. 13).

Ze srovnání celkového stavu zvířat a tzv. BIO zvířat chovaných na ekofarmách vychází, že zhruba 33 % ovcí, 29 % koz, 22 % skotu, 12 % prasat a až 44 % koní chovaných na ekofarmách není ještě plně v ekologii.

Celkem bylo na ekofarmách v roce 2010 chováno 295,5 tis. kusů přežvýkavců, což je okolo 164 tis. DJ. Dominantní postavení stejně jako při sledování pouze BIO zvířat má chov skotu s podílem 66 % (resp. 88 % při přepočtu na DJ). Zatížení travních porostů (tj. počet DJ zvířat zkrmujičích objemnou píci na jednotku plochy TP) se v EZ při výměře 375 586 ha TTP pohybovalo v roce 2010 okolo 0,44 DJ/ha a mírně vzrůstá (z 0,31 DJ/ha TTP v roce 2001). Pro srovnání v rámci celého zemědělství ČR se zatížení pohybovalo okolo 1,1 DJ / ha TTP.

Tab. 13 Počet všech zvířat chovaných na ekofarmách v roce 2009 a 2010

Kategorie zvířat	Počet ekofarem	Počet všech zvířat (kusy)		Meziroční změna počtu zvířat 2010/09 (%)
	2010	2009	2010	
Skot celkem	1 770	179 581	195 237	8,72
Skot ve věku nad 1 měsíc do 6 měsíců	1 349	37 623	42 649	13,36
Skot ve věku nad 6 měsíc do 24 měsíců	1 527	37 231	43 456	16,72
Skot ve věku nad 24 měsíců	1 686	104 727	109 132	4,21
Ovce celkem	897	77 354	86 353	11,63
Ovce do 12 měsíců	767	27 440	31 117	13,4
Ovce nad 12 měsíců	881	49 914	55 236	10,66
Kozy celkem	320	6 294	7 394	17,48
Kozy do 12 měsíců	187	1 825	2 094	14,74
Kozy nad 12 měsíců	310	4 469	5 300	18,59
Prasata celkem	27	2 172	2 246	3,41
Chovné prasnice > 50 kg	26	256	239	-6,64
Jiná prasata	25	1 916	2 007	4,75
Koně celkem	726	5 014	6 520	30,04
Koně ve věku do 6 měsíců	147	315	380	20,63
Koně od 6 měsíců do 3 let	299	1 022	1 159	13,41
Koně nad 3 roky	705	3 677	4 981	35,46
Přežvýkavci	x	268 243	295 504	10,16

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2009 a 2010

Zastoupení hlavních kategorií zvířat chovaných na ekofarmách v jednotlivých krajích ČR ukazuje Tab. 14. Z této tabulky je patrné, že nejvíce ekofarem a taktéž největší množství zvířat chovaných na ekofarmách se nachází v Jihočeském a následně Karlovarském kraji. Jihočeský kraj drží prvenství v počtu ekofarem u všech sledovaných kategorií zvířat s výjimkou chovu prasat a v počtu zvířat u chovu skotu a koz. Nejvyšší stavy ovcí byly ve Zlínském kraji (14 % jejich celkového počtu). Prasata se chovají nejčastěji v kraji Vysočina (55 % jejich celkového počtu), koně dominují v Karlovarském a Plzeňském kraji.

Tab. 14 Zastoupení hlavních kategorií zvířat na ekofarmách dle krajů ČR v roce 2010

Kraj	Skot		Ovce		Kozy		Prasata		Koně	
	Počet ekofareem	Počet zvířat (ks)	Počet ekofareem	Počet zvířat (ks)	Počet ekofareem	Počet zvířat (ks)	Počet ekofareem	Počet zvířat (ks)	Počet ekofareem	Počet zvířat (ks)
Hl. m. Praha	0	0	1	4	0	0	0	0	0	0
Středočeský	82	4 668	52	6 021	19	664	2	41	45	394
Jihočeský	288	30 623	120	8 973	46	1 069	1	21	91	738
Plzeňský	199	22 164	92	8 523	23	383	3	56	85	775
Karlovarský	140	27 295	61	8 173	36	1 058	5	491	73	797
Ústecký	143	17 230	58	6 003	28	663	0	0	70	707
Liberecký	120	14 701	78	8 625	30	1 067	1	7	57	606
Královéhradecký	94	9 455	57	6 422	25	228	2	22	50	579
Pardubický	78	5 664	31	2 674	9	169	0	0	22	112
Vysočina	118	8 126	63	3 750	18	825	4	1 229	31	284
Jihomoravský	25	1 047	28	3 342	14	237	2	85	14	85
Olomoucký	121	15 151	52	4 020	20	134	3	60	55	407
Zlínský	167	14 547	115	12 213	26	618	4	234	61	501
Moravskoslezský	195	24 566	89	7 610	26	279	0	0	72	535
Celkem	1 770	195 237	897	86 353	320	7 394	27	2 246	726	6 520

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 3 560 subjektů

Podobně jako v předchozích letech byla sledována také živočišná produkce z ekologických chovů zvířat. Snahou je získat objem reálné bioprodukce z ekofareem (tj. produkce, která může být prodána v bio kvalitě) a nikoli jen objem požadované certifikované produkce.

Ze získaných údajů vyplývá, že produkce biomasa činila v roce 2010 celkem cca 4,4 tis. tun masa a s výjimkou masa kozího (nárůst o 31,6 %) stagnovala kolem úrovně roku 2009. Největší podíl tvoří maso hovězí (tj. 3,7 tis. tun, 85 %), necelých 10 % pak maso skopové/jehněčí.

Zde je třeba zmínit, že do objemu vyprodukovaného masa byly do roku 2009 započítávány také zvířata prodávaná v živém jako zástav (nejčastěji skot). Od roku 2010 je prodej ekologických zvířat v živém evidován zvlášť (viz. Tab. 15). U hovězího masa, pro potřebu srovnání z loňskými údaji, byl zástav připočten k objemu masa, a to následovně: v roce 2010 bylo prodáno 25 283 kusů zástavu, což při uvažované průměrné hmotnosti 220 kg a 50 % výtěžnosti činí zhruba 2,8 tis. tun hovězího masa.

V rámci mléčné produkce bylo vyprodukováno 17,9 mil. l mléka (nárůst o téměř 36 % proti 13,2 mil. l v roce 2009), okolo 50 tun sýrů (stejně jako v roce 2009) a dalších cca 154 tun mléčných produktů (z toho 100 tun tvořila syrovátka).

Meziroční nárůst produkce mléka je způsoben převážně růstem produkce mléka kravského, jehož podíl činil 96 % a odpovídá nárůstu počtu dojnic v EZ. U produkce ovčího mléka je třeba zdůraznit, že 25 % pokles produkce mléka je způsoben jeho přesunem do výroby ovčího sýru, jehož objem vzrostl více jak dvojnásobně. Naopak produkce kravského i kozího sýru zaznamenala mírný pokles.

S rostoucím počtem nosnic (o 84 %) vzrostla také opět produkce vajec, a to téměř dvojnásobně na celkových 2 674 tis. kusů (tj. při uvažované průměrné hmotnosti 62,5g na vejce okolo 167 tun vajec). Produkce medu stagnovala okolo 19 tun.

Tab. 15 Živočišná bioprodukce na ekofarmách v roce 2009 a 2010

Produkty	Jednotka	Počet ekofarem (2010)	Bioprodukce z BIO zvířat		Meziroční změna 2010/09 (%)
			2009	2010	
Maso					
Hovězí	1 000 kg	806	6 618,59	6 515,59	-1,56
Hovězí - maso	1 000 kg	n.d.	n.d.	3 734,46	x
Hovězí - zástav	1 000 kg	n.d.	n.d.	2 781,13	x
Skopové/Jehněčí	1 000 kg	336	399,58	407,41	1,96
Kozí	1 000 kg	98	22,49	29,60	31,60
Vepřové	1 000 kg	18	143,64	144,61	0,68
Drůbeží	1 000 kg	21	80,75	77,93	-3,49
Králíčí	1 000 kg	1	0,45	0,45	0,00
Další maso ¹⁾	1 000 kg	1	0,60	0,62	3,33
Živá zvířata - prodej jako zástav nebo na chov					
Zástav - telata	kusy	596	n.d.	25 283	x
Zástav - ovce	kusy	190	n.d.	6 226	x
Chov - skot	kusy	99	n.d.	2 038	x
Chov - ovce	kusy	58	n.d.	980	x
Chov - kozy	kusy	39	n.d.	431	x
Chov - prasata	kusy	1	n.d.	10	x
Chov - drůbež	kusy	4	n.d.	101	x
Chov - koně	kusy	47	n.d.	200	x
Mléčná produkce					
Čerstvé mléko - kravské	1 000 l	56	12 768,13	17 344,11	35,84
- ovčí	1 000 l	8	105,00	78,55	-25,19
- kozí	1 000 l	32	358,26	428,95	19,73
Sýr - kravský	1 000 kg	2	2,50	2,30	-8,00
- ovčí	1 000 kg	8	3,80	7,75	103,95
- kozí	1 000 kg	14	43,79	39,24	-10,40
Další mléčná produkce:					
Jogurt	1 000 kg	1	50,00	41,30	-17,40
Tvaroh	1 000 kg	5	42,97	10,38	-75,84
Máslo	1 000 kg	2	1,12	1,82	62,50
Smetana	1 000 l	1	1,50	0,20	-86,67
Syrovátka	1 000 l	1	0,16	100,00	62 400,00
Vejce	1 000 kg	33	86,99	167,12	92,12
Med	1 000 kg	4	18,96	19,20	1,27

¹⁾ V rámci dalšího masa se jedná o produkci ryb v roce 2009 a o produkci bizonů v roce 2010.

Zdroj: Statistická šetření na ekologických farmách ÚZEI 2009 a 2010

4. Další informace o ekologických farmách

V rámci první části dotazníku byly zjišťovány kromě základních statistických údajů také dodatečné informace významné z pohledu politiky MZe týkající se rozsahu souběhu ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách, jejich ekonomické životaschopnosti prostřednictvím dotazu na realizovaný hospodářský výsledek v předchozím roce a ověření zvýšené potřeby lidské práce v EZ prostřednictvím dotazu na počet pracovníků na farmě.

4.1. Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách (rok 2010)

Z celkového počtu 3 560 respondentů uvedlo 381 ekofarek (tj. 10,7 %), že provozovalo v roce 2010 souběžně ekologické i konvenční hospodaření. Podobný podíl byl dosažen i v předchozích dvou letech. Velmi podobné výsledky dostaneme i při srovnání oficiálních údajů MZe zveřejněných na webových stránkách ministerstva, kdy z celkového počtu 3 515 ekozemědělců registrovaných v EZ k 31.12.2010 provozovalo souběžnou produkci 11,6 %.

Z uvedených 381 ekofarek mělo souběh v rostlinné výrobě 291 podniků, přičemž téměř polovina (189) realizovala souběh pouze v RV. Souběh v živočišné výrobě uvedlo 191 ekofarek, z toho souběh pouze v ŽV mělo 89 ekofarek. Jinými slovy 102 ekofarek (tj. 27 %; 25 % v roce 2009) provozovalo konvenčně jak rostlinou, tak živočišnou výrobu.

Celkově ekofarmy v roce 2010 obhospodařovaly konvenčním způsobem 98 469 ha zemědělské půdy, z toho 92 % tvořila orná půda, 6 % TTP a 2 % trvalé kultury. V konvenčním chovu zvířat šlo nejčastěji o chov skotu (112 ekofarek) s nadpolovičním podílem chovu dojníc, následoval chov prasat (51 ekofarek) a koní (34 ekofarek). Ostatní kategorie jako ovce, kozy, drůbež nebo králíci se vyskytovaly méně často.

Z regionálního pohledu se nejvíce farek se souběhem i ploch ponechaných v konvenci nachází v Jihomoravském kraji a dále pak v kraji Vysočina. V nich se nachází třetina všech farek se souběhem a 54 % zemědělské půdy ponechané v konvenci (resp. 53 % orné půdy, téměř 60 % TTP a 64 % TK). Stejně tak je v těchto dvou krajích chováno nejvíce konvenčních zvířat na ekofarmách.

Tab. 16 Souběh ekologického a konvenčního hospodaření na ekofarmách v roce 2010

Kraje	Počet ekofarek	Ekologické farmy se souběžným konvenčním hospodařením								
		Souběh jen RV	Souběh jen ŽV	Souběh RV i ŽV	Plochy celkem (ha)			Plochy v konvenci (ha)		
					OP	TTP	TK	OP	TTP	TK
Jihočeský	466	16	17	10	7 430	4 655	10	5 522	317	2
Plzeňský	369	21	5	8	1 681	2 456	33	1 378	41	0
Zlínský	348	13	7	7	7 524	1 653	271	6 518	20	55
Moravskoslezský	349	14	6	11	9 848	5 625	214	8 810	205	39
Vysočina	312	16	18	17	20 421	5 639	50	19 893	2 270	39
Jihomoravský	306	53	4	22	30 150	3 157	2 398	28 158	1 435	1 265
Středočeský	230	16	7	10	7 215	2 478	318	5 989	252	162
Olomoucký	224	8	4	4	4 447	3 264	185	4 439	215	42
Liberecký	221	2	8	1	79	153	31	53	3	0
Ústecký	212	7	6	3	1 927	2 140	434	1 847	1 013	408
Karlovarský	199	6	2	3	1 359	2 699	3	1 119	3	3
Královéhradecký	183	8	2	1	994	1 178	36	756	90	0
Pardubický	127	6	2	4	2 267	550	3	2 027	34	0
Hl. m. Praha	14	3	1	1	3 727	299	55	3 715	299	33
Celkem	3 560	189	89	102	99 070	35 946	4 041	90 226	6 196	2 048

Pozn.: OP = orná půda, TTP = trvalé travní porosty, TK = trvalé kultury, RV = rostlinná výroba, ŽV = živočišná výroba.
Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 3 560 subjektů

4.2. Data o hospodářském výsledku na ekofarmách (rok 2009)

K posouzení ekonomické výkonnosti ekofarek je v rámci šetření ÚZEI sledován vývoj podílu ziskových ekofarek na jejich celkovém počtu. Všechny subjekty v šetření jsou dotazovány na jejich hospodářský výsledek (HV) v předchozím roce (tj. v šetření 2010 na výsledek hospodaření v roce 2009), ať už hospodařily ekologicky nebo ještě konvenčně.

Z celkového počtu 3 560 respondentů uzavřelo hospodaření v roce 2009 se ziskem 82,8 % farek (2 946 subjektů), 6,7 % realizovalo ztrátu a zbylých 10,6 % (337 subjektů) údaj nevedlo, nejčastěji z důvodu, že v daném roce neexistovaly (jedná se o nově začínající zemědělce). Proti roku 2008 i 2007 došlo ke zlepšení, jelikož podíl ztrátových podniků v těchto letech byl 19 %, resp. 11 %.

Pokud se zaměříme na ekonomiku pouze ekologicky hospodařících farek (tj. vyloučíme odpovědi farek registrovaných po roce 2009), zůstává cca 2 548 ekofarek, z nichž 91,6 % uvedlo, že v roce 2009 byl jejich hospodářský výsledek kladný (téměř shodné s 90 % v roce 2008). Záporný výsledek uvedlo 8,2 % ekofarek (tj. 209 subjektů).

V rámci ekofarek se záporným HV jsou zastoupeny jak farmy malé, tak ty největší (rozpětí od 0,21 ha až po 1 681 ha) a také různé typy ekofarek (viz. Tab. 17). Z jednoduché analýzy níže vychází, že ke ztrátovějším podnikům patří ve větším poměru ekofarmy zaměřující se na pěstování trvalých kultur, kdy ztrátu vykázalo 14 % zemědělců. Proti roku 2008 došlo ke zlepšení situace zejména u pěstování zeleniny a hospodaření ve vinicích.

Tab. 17 Podíl ziskových ekofarek dle zaměření produkce v roce 2009 a 2008

Užití půdy	Počet ekofarek	HV poziti vní	HV negati vní	HV neuve dli	Podíl ziskových ekofarek (%)	
					2009	2008
OP vč. zeleniny	114	102	9	3	89,5	86,0
<i>z toho jen OP</i>	87	76	8	3	87,4	88,7
TTP	1 209	1 101	108	0	91,1	91,0
TK	154	132	22	0	85,7	82,5
OP + TTP	759	708	50	1	93,3	91,1
OP + TK	43	40	3	0	93,0	72,0
TTP + TK	126	117	9	0	92,9	91,8
OP + TTP + TK	122	118	4	0	96,7	94,7
Bez půdy ¹⁾	21	17	4	0	81,0	80,0
Celkem	2 548	2 335	209	4	91,6	90,0

Pozn.: OP = orná půda, TTP = trvalé travní porosty, TK = trvalé kultury.

¹⁾ V kategorii „bez půdy“ jsou zahrnuty subjekty mající půdu mimo LPIS (tzv. ostatní plochu), dále včelaři, chovatelé ryb, pěstitelé hub apod.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 3 560 subjektů

4.3. Počet pracovníků na ekofarmách (rok 2009)

Obdobně jako u dotazu na hospodářský výsledek byl počet pracovníků na ekofarmě zjišťován zpětně za rok 2009 u všech respondentů, tedy odpovídaly i farmy, které v roce 2009 hospodařily ještě konvenčně. Po vyloučení farem s registrací po roce 2009 zůstává z celkového počtu 3 560 respondentů 2 548 ekofarem a pouze odpovědi těchto ekofarem jsou dále analyzovány⁶.

V roce 2009 pracovalo na ekologických farmách bez ohledu na počet odpracovaných hodin celkem 9 066 osob (tj. o cca 14 % více než v 2008), z toho 74 % na plný úvazek, 10 % na částečný úvazek a 16 % tvořili sezónní pracovníci. Z tohoto celkového počtu pracovníků byla zhruba třetina rodinných členů (2 933 osob), z nichž 73 % pracovalo na plný úvazek a 20 % na částečný úvazek (viz. Tab. 18).

Meziročně vzrostl podíl pracovníků na plný úvazek na úkor pracovníků sezónních, a to jak mezi pracovníky celkem, tak i rodinnými členy. Počet zaměstnaných rodinných členů v roce 2009 rostl rychleji (nárůst o 27 % proti 14 % u pracovníků celkem) a ti nejčastěji působí na ekofarmě jako pracovníci na částečný úvazek (66 % podíl této kategorie). Z regionálního pohledu došlo k největšímu meziročnímu nárůstu počtu pracovníků⁷ v kraji Plzeňském, Středočeském a Zlínském.

Celkově počet pracovních sil v roce 2009, v přepočtu na plně zaměstnané⁸, činil 7 209 pracovníků, což je nárůst o 23 % z počtu 5 841 pracovníků v roce 2008. Vzhledem k tomu, že počet ekofarem vzrostl o cca 42 %, došlo k poklesu počtu pracovníků na jednu ekofarmu z původních 3,27 na 2,83 AWU. V rámci ČR se tato hodnota pohybuje okolo 3,36 pracovníka na zemědělský podnik (dle FSS 2007). Nad celorepublikovým průměrem jsou 4 kraje: Jihomoravský, Karlovarský, Moravskoslezský a Zlínský (od 4,45 až po 3,38 AWU na farmu).

Z pohledu zaměstnanosti vychází EZ taktéž hůře při srovnání počtu pracovníků připadajících na 100 ha z.p. s 1,81 proti 3,76 (údaj FSS 2007) pracovníků v zemědělství jako celku. Jinými slovy na jednoho pracovníka v EZ připadá v průměru 55 ha z.p., zatímco v zemědělství celkem je to jen 27 ha z.p.

⁶ V analýze jsou zahrnuty odpovědi 2 544 ekofarem, 4 subjekty dotaz na pracovníky nevyplnily.

⁷ Počet pracovníků je roven součtu všech úvazků přepočtených na plně zaměstnané = AWU.

⁸ Pro přepočet na plně zaměstnané (AWU) je použit roční fond pracovní doby ve výši 1 800 hodin.

Tab. 18 Počet pracovníků na ekofarmách v roce 2009

Kraj	Počet ekofarem ¹⁾	Pracovníci na plný úvazek		Pracovníci na částečný úvazek		Sezónní a příležitostní pracovníci				Přepočet AWU	AWU / ekofarma
		celkem	z toho rodinných členů	celkem	z toho rodinných členů	celkem		z toho rodinných členů			
						počet pracovníků	odpracované hodiny	počet pracovníků	odpracované hodiny		
Hl. m. Praha	9	18	5	2	2	4	300	2	100	19	2,11
Středočeský	149	257	108	45	25	131	27 890	4	850	291	1,96
Jihočeský	331	712	282	91	61	66	17 650	24	4 050	759	2,29
Plzeňský	249	524	268	38	20	28	8 700	1	200	543	2,18
Karlovarský	174	596	136	55	31	78	7 583	7	900	622	3,57
Ústecký	166	498	161	76	50	99	16 105	16	2 600	539	3,24
Liberecký	166	372	134	76	49	148	21 030	22	3 620	417	2,51
Královéhradecký	137	222	120	56	48	34	7 180	5	750	251	1,83
Pardubický	92	221	96	33	26	21	2 500	8	1 150	235	2,55
Vysočina	192	492	196	31	14	63	13 860	15	1 900	511	2,66
Jihomoravský	187	731	114	95	49	432	105 170	4	1 150	832	4,45
Olomoucký	182	396	117	102	83	132	20 000	25	4 500	447	2,46
Zlínský	265	865	237	54	35	83	15 200	13	5 560	897	3,38
Moravskoslezský	245	779	164	138	94	172	28 785	62	8 240	847	3,46
ČR celkem	2 544	6 683	2 138	892	587	1 491	291 953	208	35 570	7 209	2,83

¹⁾ Počet farem podle místa hospodaření.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 3 560 subjektů

5. Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR za rok 2010

Dle zákona o EZ musí každý zájemce, který hodlá podnikat v ekologickém zemědělství, podat žádost o registraci na MZe. Registrace rozlišuje následující kategorie subjektů:

- ekologický podnikatel (tj. ekozemědělec),
- výrobce biopotravin (neboli zpracovatel bioproduktů),
- osoba uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu (tj. distributor),
- výrobce a dodavatel biokrmiv,
- výrobce a dodavatel ekologického rozmnožovacího materiálu / osiv,
- ekologický včelař (není zahrnován do ekozemědělců, jelikož nemusí mít vlastní z.p.).

Navíc jsou sledovány počty dovozců a vývozců ze/do třetích zemí (tj. zemí mimo EU) a tzv. faremních zpracovatelů (tj. subjektů registrovaných v kategorii výrobce biopotravin a současně ekozemědělec). Celkový počet subjektů (tj. subjekt je započítán pouze 1x na základě IČ nebo rodného čísla) a provozoven (tj. započítány jsou všechny provozovny / farmy daného subjektu) v jednotlivých kategoriích ke konci let 2009 a 2010 uvádí tabulka níže.

Tab. 19 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství ČR k 31. 12. 2009 a 2010

Kategorie	Počet subjektů / provozoven		Meziroční změna 2010/09	
	2009	2010	(abs.)	(%)
Ekologičtí zemědělci	2 674 / 2 689	3 500 / 3 515	826 / 826	30,9
Výrobci biopotravin	395 / 497	404 / 618	9 / 121	2,3
Distributoři bioproduktů a biopotravin	168 / 184	172 / 186	4 / 2	2,4
Výrobci krmiv	25 / 25	32 / 32	7 / 7	28,0
Výrobci osiv	15 / 15	21 / 21	6 / 6	40,0
Ekologičtí včelaři	12 / 12	14 / 14	2 / 2	16,7
Z toho dále:				
Dovozci biopotravin ze 3. zemí	39 / 39	44 / 44	5 / 5	12,8
Vývozci biopotravin do 3. zemí	0 / 0	10 / 10	10 / 10	x
Faremní zpracovatelé	94 / 100	121 / 122	27 / 22	28,7

Pozn.: Počty se mírně liší od oficiálních údajů MZe, protože byly nově zpracovány na základě údajů od KO.

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCERT, Biokont CZ, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Je třeba zdůraznit, že jednotlivé subjekty mohou mít více ekofarem či provozoven (např. mezi ekozemědělci je registrován státní podnik Vojenské lesy a statky ČR, s.p. obhospodařující pět samostatných ekofarem, mezi výrobci je registrována BILLA spol. s r.o. se svými 194 prodejny, kde je realizováno balení mléčných výrobků a dopékání biopečiva aj.). Současně působí řada subjektů ve více kategoriích, kdy výrobce biopotravin je současně distributorem nebo výrobcem krmiv apod. (podrobné členění viz. Tab. 20).

Dle těchto informací bylo k 31. 12. 2010 v EZ registrováno 3 515 ekofarem (resp. 3 500 ekologických podnikatelů), z nichž 140 subjektů (zhruba 4 %) je navíc registrováno v dalších kategoriích, nejčastěji v kategorii výrobce biopotravin (tj. jedná se o faremní zpracovatele).

Jako výrobce biopotravin bylo ke konci roku 2010 registrováno 404 subjektů (resp. 618 výrobních míst). Oproti konci roku 2009, kdy bylo registrováno 395 výrobců (resp. 497 provozoven) vzrostl počet výrobců biopotravin pouze o 2 %, což představuje významné zpomalení ve srovnání s 14 % nárůstem v roce 2009 a 82 % nárůstem v roce 2008.

K nejčastěji zpracovávaným bioproduktům patří zpracování masa a výroba masných výrobků. Na druhé místo před výrobu pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků (převážně čerstvého pečiva) se v roce 2010 dostalo zpracování mléka a mléčných výrobků a zpracování

zeleniny a ovoce. V posledních letech výrazně vzrostl počet registrovaných výrobců vína, v roce 2010 celkem 80 subjektů (viz. Tab. 22 a Tab. 23). Významnou kategorií je také výroba ostatních potravinářských výrobků, kde dominuje zpracování čaje a kávy.

Druhou významnou kategorií pro rozvoj trhu s biopotravinami jsou distributoři neboli subjekty uvádějící biopotraviny nebo bioprodukty do oběhu včetně vývozu a dovozu bez jakéhokoli dalšího zpracování (*pozn.: za zpracování je považováno i pouhé zabalení nebo označování biopotravin*). Počet registrovaných distributorů ke konci roku 2010 vzrostl na 186 provozoven (resp. 172 subjektů), což představuje minimální nárůst vzhledem k 184 provozovnám registrovaným k 31. 12. 2009. Je třeba ale zmínit, že v obchodu s biopotravinami navíc působí velký počet subjektů realizujících maloobchodní prodej (tj. maloobchodní řetězce, obchody zdravé výživy apod.), tyto se však dle zákona o ekologickém zemědělství od roku 2006 nemusí registrovat.

Celkem v EZ ke konci roku 2010 působilo 3 947 subjektů, což je o 815 subjektů více než v roce 2009. Během roku 2010 ukončilo svoji činnost 287 subjektů, přesněji 231 subjektů skutečně ukončilo svoje působení v EZ a 56 subjektů změnilo svoji registraci (tj. buď svoji registraci rozšířily / zúžily anebo přešly do jiné kategorie). Přes tisíc subjektů se do EZ nově registrovalo, nejčastěji v kategorii ekozemědělec (přesněji 1 046 subjektů se nově registrovalo a 56 subjektů změnilo svoji původní registraci) (viz. Tab. 20). Pokud bychom zahrnuly do evidence všechny pobočky (tj. ekofarmy, provozovny registrovaných subjektů), pak v EZ působilo 4 190 poboček. Nárůst je způsoben zejména započítáním 194 provozoven řetězce BILLA spol. s r.o.

Tab. 20 Vývoj a struktura registrovaných subjektů v EZ v roce 2010

Registrované subjekty ¹⁾	Stav ke konci roku 2009	Ukončené registrace v roce 2010	Nové registrace v roce 2010	Stav ke konci roku 2010
Pouze ekozemědělec	2 568	171	963	3 360
Pouze výrobce biopotravin	260	51	29	238
Pouze distributor biopotravin	126	35	34	125
Pouze výrobce krmiv	14	2	9	21
Pouze výrobce osiv	10	0	5	15
Pouze včelař	6	4	4	6
MIX – registrace ve více kategoriích:				
Výrobce + ekozemědělec	92	8	34	118
Výrobce + distributor	31	9	10	32
Výrobce + krmiva / osiva	4	0	0	4
Výrobce + včelař	2	1	0	1
Distributor + ekozemědělec	3	1	1	3
Distributor + krmiva / osiva	4	2	1	3
Distributor + včelař	0	0	0	0
Ekozemědělec + krmiva / osiva	4	1	3	6
Ekozemědělec + včelař	2	1	3	4
Výrobce + distributor + ekozemědělec	3	0	4	7
Výrobce + distributor + krmiva / osiva	0	0	1	1
Výrobce + distributor + včelař	1	0	0	1
Výrobce + ekozemědělec + krmiva / osiva	1	1	0	0
Výrobce + ekozemědělec + včelař	1	0	1	2
Celkový počet registrovaných subjektů	3 132	287	1 102	3 947

¹⁾ Uvedené počty registrovaných subjektů jsou bez zohlednění poboček.

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCERT, Biokont CZ, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Z regionálního hlediska se nejvíce subjektů registrovaných v EZ, bez započítání ekofare, nachází v Jihomoravském kraji (téměř třetina výrobců biopotravin, 15 % distributorů, pětina výrobců krmiv/osiv, 15 % včelařů, 45 % faremních zpracovatelů, pětina dovozců a polovina vývozců ze/ do 3. zemí); (viz. Tab. 21). Nejvíce distributorů (přes 25 %) se nachází v Praze, následně pak v kraji Středočeském a Jihomoravském. V Praze se nachází také čtvrtina všech registrovaných dovozců biopotravin ze 3. zemí. Chovatelé včel zatím převládají v Moravskoslezském kraji.

Tab. 21 Počet registrovaných subjektů v ekologickém zemědělství dle krajů ČR v roce 2010

Kraj	Počet registrovaných subjektů:								
	ekofarmy	výrobci biopotravin ¹⁾		distributoři	výrobci krmiv/osiv	včelaři	faremní zpracovatelé	dovozci ze 3. zemí	vývozců do 3. zemí
		provozovny	subjekty						
Hl. m. Praha	12	60	21	44	7	0	1	11	1
Středočeský	228	69	41	27	3	1	8	4	0
Jihočeský	454	31	18	9	8	2	6	1	1
Plzeňský	360	38	26	7	3	1	5	3	0
Karlovarský	198	17	11	4	0	0	4	1	0
Ústecký	212	33	13	3	2	1	5	1	0
Liberecký	218	27	19	6	0	0	7	1	0
Královéhradecký	181	31	26	2	1	2	7	2	1
Pardubický	125	33	21	9	4	0	3	1	0
Vysočina	308	38	22	8	6	0	4	0	0
Jihomoravský	296	131	112	26	10	2	55	9	5
Olomoucký	220	39	24	9	4	0	3	4	0
Zlínský	345	39	30	8	3	1	9	4	1
Moravskoslezský	343	32	20	10	2	4	4	2	1
Celkem	3 500	618	404	172	53	14	121	44	10

¹⁾ Výrobce biopotravin je zařazen dle adresy provozovny nikoli sídla.

Zdroj: Mze (údaje vždy k 31. 12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 22 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2009 a 2010 - subjekty

Kód	Ekonomická aktivita (dle NACE)	Počet výrobců biopotravin	
		2009	2010
10.1	Zpracování a konzervování masa a výroba masných výrobků	63	65
10.11	Zpracování a konzervování masa, kromě drůbežího	49	39
10.12	Zpracování a konzervování drůbežího masa	3	4
10.13	Výroba masných výrobků a výrobků z drůbežího masa	11	22
10.2	Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů	0	0
10.20	Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů	0	0
10.3	Zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	35	45
10.31	Zpracování a konzervování brambor	2	3
10.32	Výroba ovocných a zeleninových šťáv	8	7
10.39	Ostatní zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	25	35
10.4	Výroba rostlinných a živočišných olejů a tuků	3	4
10.41	Výroba olejů a tuků	3	4
10.42	Výroba margarínu a podobných jedlých tuků	0	0
10.5	Výroba mléčných výrobků	38	45
10.51	Zpracování mléka, výroba mléčných výrobků a sýrů	37	44
10.52	Výroba zmrzliny	1	1
10.6	Výroba mlýnských a škrobářských výrobků	14	15
10.61	Výroba mlýnských výrobků	13	14
10.62	Výroba škrobářských výrobků	1	1
10.7	Výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků	40	42
10.71	Výroba pekařských a cukrářských výrobků, kromě trvanlivých	27	27
10.72	Výroba sucharů a sušenek; výroba trvanlivých cukrářských výrobků	11	11
10.73	Výroba makaronů, nudlí, kuskusu a podobných moučných výrobků	2	4
10.8	Výroba ostatních potravinářských výrobků	106	94
10.81	Výroba cukru	3	3
10.82	Výroba kakaa, čokolády a cukrovinek	6	6
10.83	Zpracování čaje a kávy	20	21
10.84	Výroba koření a aromatických výtažků	9	9
10.85	Výroba hotových pokrmů	11	13
10.86	Výroba homogenizovaných potravinářských přípravků a dietních potravin	3	2
10.89	Výroba ostatních potravinářských výrobků j. n.	54	40
10.91	Výroba průmyslových krmiv pro hospodářská zvířata	0	1
11.0	Výroba nápojů	96	93
11.01	Destilace, rektifikace a míchání lihovin	4	3
11.02	Výroba vína z vinných hroznů	77	80
11.03	Výroba jablečného vína a jiných ovocných vín	0	0
11.04	Výroba ostatních nedestilovaných kvašených nápojů	6	2
11.05	Výroba piva	1	1
11.06	Výroba sladu	1	1
11.07	Výroba nealko. nápojů; stáčení minerálních a ostatních vod do lahví	7	6
	Celkem	395	404

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCERT, Biokont CZ, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Tab. 23 Výrobci biopotravin dle druhu ekonomické aktivity v roce 2009 a 2010 - provozovny

Kód	Ekonomická aktivita (dle NACE)	Počet výrobců biopotravin ¹⁾	
		2009	2010
10.1	Zpracování a konzervování masa a výroba masných výrobků	69	71
10.11	Zpracování a konzervování masa, kromě drůbežího	54	42
10.12	Zpracování a konzervování drůbežího masa	3	6
10.13	Výroba masných výrobků a výrobků z drůbežího masa	12	23
10.2	Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů	0	0
10.20	Zpracování a konzervování ryb, korýšů a měkkýšů	0	0
10.3	Zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	37	46
10.31	Zpracování a konzervování brambor	3	4
10.32	Výroba ovocných a zeleninových šťáv	8	7
10.39	Ostatní zpracování a konzervování ovoce a zeleniny	26	35
10.4	Výroba rostlinných a živočišných olejů a tuků	3	4
10.41	Výroba olejů a tuků	3	4
10.42	Výroba margarínu a podobných jedlých tuků	0	0
10.5	Výroba mléčných výrobků	92	239
10.51	Zpracování mléka, výroba mléčných výrobků a sýrů	91	238
10.52	Výroba zmrzliny	1	1
10.6	Výroba mlýnských a škrobářenských výrobků	16	17
10.61	Výroba mlýnských výrobků	14	15
10.62	Výroba škrobářenských výrobků	2	2
10.7	Výroba pekařských, cukrářských a jiných moučných výrobků	72	45
10.71	Výroba pekařských a cukrářských výrobků, kromě trvanlivých	56	27
10.72	Výroba sucharů a sušenek; výroba trvanlivých cukrářských výrobků	12	14
10.73	Výroba makaronů, nudlí, kuskusu a podobných moučných výrobků	4	4
10.8	Výroba ostatních potravinářských výrobků	111	101
10.81	Výroba cukru	3	4
10.82	Výroba kakaa, čokolády a cukrovinek	6	6
10.83	Zpracování čaje a kávy	24	24
10.84	Výroba koření a aromatických výtažků	9	9
10.85	Výroba hotových pokrmů	11	13
10.86	Výroba homogenizovaných potravinářských přípravků a dietních potravin	3	2
10.89	Výroba ostatních potravinářských výrobků j. n.	55	43
10.91	Výroba průmyslových krmiv pro hospodářská zvířata	0	1
11.0	Výroba nápojů	97	94
11.01	Destilace, rektifikace a míchání lihovin	4	3
11.02	Výroba vína z vinných hroznů	78	80
11.03	Výroba jablečného vína a jiných ovocných vín	0	0
11.04	Výroba ostatních nedestilovaných kvašených nápojů	6	3
11.05	Výroba piva	1	1
11.06	Výroba sladu	1	1
11.07	Výroba nealko. nápojů; stáčení minerálních a ostatních vod do lahví	7	6
	Celkem	497	618

¹⁾ Přesný počet výrobců biopotravin včetně všech jejich provozoven.

Zdroj: Kontrolní organizace (ABCERT, Biokont CZ, KEZ); vlastní výpočty ÚZEI

Část II. - Data o prodeji a užití produkce ekofarem v roce 2009

Cílem druhé části zprávy je poskytnout informace o způsobech uplatnění rostlinné a živočišné produkce vyrobené na ekofarmách v roce 2009. Součástí analýzy je určení rozsahu prodeje bioproduktů na konvenčním trhu, rozsahu zpracování bioproduktů na ekofarmách a významu přímého prodeje z ekofaremu (tzv. prodeje ze dvora). Všechny tyto údaje jsou zjišťovány zpětně z důvodu jejich reálnosti (tj. v roce 2010 byly sbírány údaje za rok 2009). Navíc je závěrem doplněno vyhodnocení odpovědí ekozemědělců k otázce možnosti změny užívání loga „biozephyr“ pouze pro bioprodukty a biopotraviny českého původu.

Jelikož se druhá část zprávy věnuje analýze způsobů uplatnění bioprodukce vyrobené v roce 2009, jsou níže prezentované údaje založeny na dotazníku, který vyplňovaly pouze ekofarmy, které již mohly v daném roce (2009) prodávat nějakou svoji produkci jako bioprodukt s certifikátem. Jelikož prodej certifikovaných bioproduktů mohou realizovat farmy až po tzv. přechodném období, nelze zahrnout farmy nově registrované v roce 2010 ani v předchozích dvou letech 2009, 2008 a příp. některé i z roku 2007. Z tohoto důvodu z celkového počtu 3 560 respondentů odpovídalo na následující otázky pouze 1 409 ekofaremu (tj. faremu, které odpověděly kladně na otázku „Byla na Vaší ekofarmě v roce 2009 realizována nějaká rostlinná nebo živočišná produkce, kterou bylo možné prodat již s certifikátem?“).

6. Způsob uplatnění bioprodukce vyrobené na ekofarmách (2009)

V rámci analýzy způsobů uplatnění produkce je zjišťován zpětně objem celkové skutečné bioprodukce a podíl prodaného množství v třídění na prodej na domácím trhu a export a dále prodej v bio kvalitě s certifikátem nebo na konvenčním trhu. Navíc je zjišťováno, jakým způsobem byla uplatněna neprodaná produkce, tzv. jiné užití zahrnující spotřebu na farmě ve formě vstupů nebo faremní zpracování či vlastní spotřebu farmáře, příp. další užití jako např. neprodaný objem produkce na skladě.

Ze získaných údajů od 1 409 ekofaremu vyplývá, že většina z nich (92 %) měla v roce 2009 aspoň nějakou bioprodukt rostlinného původu, kterou mohly prodat již s certifikátem. Avšak u téměř poloviny se jednalo pouze o produkci sena/senáže, kterou nejčastěji využily pro vlastní potřebu. Bioprodukt živočišného původu realizovalo 992 ekofaremu, z toho 9 % tvořily ekofarmy nabízející výhradně živočišné produkty.

Je zde třeba zdůraznit, že těchto 1 409 ekofaremu „mohlo“ prodat nějakou svoji produkci jako bioprodukt, ale neznamená to, že ji skutečně v bio kvalitě nakonec prodaly (tzn., že produkce mohla být prodána jako konvenční produkt, zkrmena nebo jinak spotřebována zemědělcem anebo je stále na skladě).

Po vyhodnocení získaných údajů a srovnání uvedeného skutečného objemu rostlinné a živočišné produkce v roce 2009 a plánovaného objemu na daný rok⁹ jsou patrné určité rozdíly, které jsou dány zejména následujícími důvody:

- plánovaná produkce na daný rok je zjišťována při inspekci na farmě během daného roku, jedná se tedy o odhad ekozemědělce a ten se samozřejmě liší od skutečnosti (např. odlišná reálná produkce plodin dle vývoje počasí / výskytu škůdců, úhyn zvířat

⁹ Plánovaný objem produkce je objem produkce zjišťovaný již během roku 2009 pro účely Eurostatu, zatímco reálný objem produkce včetně zjišťování způsobů uplatnění této produkce je zjišťován zpětně v roce 2010 pro národní účely.

plánovaných k prodeji nebo jejich ponechání na farmě, odlišné přírůstky nebo doживost, změny stavu chovaných zvířat apod.),

- údaje vyplňují odlišné ekofarmy – pokud farma skončí v EZ, pak je vyplněna její plánovaná produkce, avšak již chybí údaj o její skutečné produkci zjišťovaný zpětně následující rok; naopak farma, které v průběhu roku skončilo přechodné období často nevyplní plán produkce, ale uvede následně skutečný objem produkce,
- zpřesňování metodiky pro sběr dat (např. specifikace jednotek (uvádění živé resp. přepočtené jatečné hmotnosti dle koeficientů výtěžnosti), pravidla zahrnování např. prodáváných živých zvířat mimo produkci masa či produkce mléka spotřebovaného ke krmení telat apod.),
- neuvedení všech údajů z důvodu dostupnosti informací pouze o realizaci produkce v bio kvalitě a již nikoli o způsobu užití zbylého objemu produkce,
- chyby, které se mohou vzhledem k objemu zjišťovaných informací ve sběru dat vyskytnout (a to jak v datech o plánované produkci, tak v datech o reálné produkci).

6.1. Způsob uplatnění rostlinné produkce z ekofarem

Ze získaných údajů je patrné, že mezi plánovanou a skutečnou rostlinnou produkcí existují rozdíly, u některých plodin výrazné (viz. Tab. 24). Z kapacitních důvodů nelze ze strany ÚZEI provádět ověřování správnosti jednotlivých dotazníků, je však možné okomentovat hlavní příčiny těchto rozdílů:

- V rámci obilovin se rozdíl v objemu produkce pohybuje v rozmezí +/- 25 %, což lze považovat za skutečně možný rozdíl způsobený odhadem objemu plánované produkce dopředu před vlastní sklizní. Výjimkou je pěstování pohanky, kdy reálná produkce klesla o více jak 36 % na 623 tun a důvodem bylo výrazné nadhodnocení plánované produkce proti reálné situaci u pěti velkých ekofarem.
- Nižší reálná produkce u luskovin na zrna (pokles o 452 tun) je způsobena výrazným poklesem reálné sklizně proti plánu u jedné ekofarmy. Podobně u brambor je pokles reálné produkce (o 28 %) dán poklesem sklizně u pěti velkých pěstitelů, kteří předpokládali svoji produkci každá o cca 200 tun vyšší. U pěstování bylin a koření byla dodatečně identifikována chyba v plánované produkci na rok 2009. Opravený objem ve výši 162,69 tun (místo původních 90,69 tun) odpovídá pak zjištěné reálné produkci. Rozdíl u ostatních sledovaných plodin na orné půdě jsou pak již v normě.
- U zeleniny vzhledem k nízkému počtu pěstitelů je objem plánované či reálné produkce velmi závislý na dodaných datech a vynechání i jen jediné farmy nebo nesrovnalost v jednotkách způsobí výraznou odchylku. Např. ukončení činnosti jedné farmy v EZ způsobilo pokles reálné produkce u košťálové zeleniny a také cibule vůči původně plánovanému objemu.
- V případě trvalých kultur byl rozdíl mezi plánem a skutečností viditelný zejména u produkce hroznů, kdy hlavním důvodem byl výrazný nárůst farem s certifikovanou produkcí v důsledku skončení přechodného období na jejich vinice. Pokles reálné produkce (o 29 %) u jablek je způsoben spíše chybou v objemu plánované produkce, která by správně měla být pouze 1 236 tun (místo původních 1 772 tun), což pak odpovídá zjištěné reálné produkci.

Z celkového množství 42,2 tis. tun vyprodukovaných obilovin bylo zhruba 63 % prodáno (25,2 tis. tun) a to téměř vše v bio kvalitě (90 %). Více jak polovina bioobilovin však směřovala do zahraničí, exportovala se zejména pšenice (58 %), špalda (62 %) a žito (37 %). V zahraničí skončila také veškerá produkce prosa a až 80 % kukuřice na zrno (viz. Tab. 24).

Zhruba 37 % objemu obilovin nebylo prodáno a bylo spotřebováno přímo na farmě, nejčastěji jako krmivo. Výjimkou byla špalda, pohanka a kukuřice na zrno, kde převažovalo umístění na skladě ve formě produkce, která zatím nebyla prodána. Nejčastěji pěstovanou obilovinou (dle počtu farem i množství) je trvale oves a pšenice, které tvořily 41 % celkové produkce obilovin v roce 2009.

Mezi další plodiny, jejichž odbyt v bio kvalitě směřoval převážně do zahraničí, patří luskoviny na zrno a brambory (78 % resp. 62 % jejich prodaného množství). Přičemž u luskovin meziročně vzrostl podíl produkce ponechané na ekofarmě (na 43 %), kde byla nejčastěji uplatněna jako krmivo. Objem neprodaných brambor byl spotřebován buď jako krmivo nebo pro vlastní spotřebu farmáře, v malém množství pak také na sadbu.

Ostatní plodiny (olejniny, byliny a osiva) byly taktéž převážně prodávány v bio kvalitě (v rozmezí 74 až 88 % jejich prodaného množství), avšak dominoval prodej na domácím trhu. Podobně je na tom pěstování zeleniny, jejíž produkce byla téměř celá prodávána v bio kvalitě a uplatněna v ČR. Výjimkou je však uplatnění produkce mrkve a dýní, které trvale směřují do zahraničí (90 % resp. 46 % prodaného množství).

Produkce z trvalých kultur zůstává také převážně na českém trhu, avšak v případě peckovin dominuje stejně jako v roce 2008 prodej na konvečním trhu (76 % prodaného množství). Téměř polovina hroznů je také prodávána jako konvenční produkt, zejména z důvodu trvajících přechodného období u vinic. Z pohledu jiného užití u trvalých kultur se jednalo nejčastěji o vlastní spotřebu zemědělcem. Avšak u hrušek byla převážná část tohoto neprodaného množství uplatněna formou zpracování na farmě (60 %), u jablek pak šlo o zkrmení úrody z důvodu nízkých výkupních cen (68 %). Neprodané množství hroznů (444 tun, 73 % celkové produkce), často ještě z přechodného období, bylo zpracováno přímo na farmách na konvenční víno.

Tab. 24 Způsob uplatnění rostlinné produkce ekofarem v roce 2009 a srovnání s objemem plánované produkce na rok 2009

Produkce RV	Reálná rostlinná produkce v roce 2009 a její uplatnění								Plán produkce na rok 2009 (odhad)		Rozdíl plánované a reálné produkce		
	Počet farem	Celková produkce	Užití produkce:		Prodej na trhu:		Prodej jako:		Počet farem	Produkce	Počet farem	Produkce	
			prodej	jiné užití	domácím	export	BIO produkt	konvenční produkt				(absolutně)	(%)
Obiloviny	316	42 197	63%	37%	53%	47%	90%	10%	265	42 727	-51	530	1
Pšenice	147	8 504	62%	38%	42%	58%	90%	10%	127	9 491	-20	987	10
Špalda	58	5 089	79%	21%	38%	62%	100%	0%	56	6 586	-2	1 496	23
Žito	59	4 268	53%	47%	63%	37%	69%	31%	53	3 846	-6	-422	-11
Ječmen	98	3 639	45%	55%	71%	29%	82%	18%	77	3 004	-21	-635	-21
Oves	209	8 794	52%	48%	86%	14%	81%	19%	164	7 729	-45	-1 065	-14
Tritikále	89	5 329	44%	56%	89%	11%	87%	13%	79	4 815	-10	-514	-11
Pohanka	23	623	83%	17%	82%	18%	97%	3%	25	974	2	352	36
Proso	4	101	62%	38%	0%	100%	100%	0%	5	132	1	30	23
Kukuřice na zrno	10	5 849	94%	6%	20%	80%	100%	0%	7	6 151	-3	302	5
Luskoviny	41	1 432	57%	43%	22%	78%	91%	9%	45	1 885	4	452	24
Brambory	100	3 000	87%	13%	38%	62%	74%	26%	115	4 190	15	1 190	28
Olejniny	21	298	96%	4%	68%	32%	74%	26%	26	328	5	30	9
Byliny/koření	32	158	96%	4%	69%	31%	88%	12%	35	91*	3	-67	-74
Osivo / sadba	16	82	78%	22%	89%	11%	84%	16%	11	77	-5	-5	-6
Košťálová zelenina	24	24	99%	1%	100%	0%	100%	0%	20	47	-4	23	50
<i>z toho zelí</i>	16	14	98%	2%	100%	0%	100%	0%	13	17	-3	3	19
Listová zelenina	22	811	100%	0%	100%	0%	100%	0%	22	859	0	48	6
Plodová zelenina	43	213	99%	1%	54%	46%	94%	6%	39	195	-4	-18	-9
Kořenová zelenina	44	1 535	99%	1%	14%	86%	99%	1%	42	1 653	-2	119	7
<i>z toho mrkev</i>	29	1 465	99%	1%	10%	90%	100%	0%	26	1 554	-3	89	6
<i>z toho cibule</i>	28	41	97%	3%	100%	0%	95%	5%	27	56	-1	16	28
Jablka	99	1 255	79%	21%	100%	0%	80%	20%	87	1 772*	-12	518	29
Hrušky	46	370	87%	13%	99%	1%	91%	9%	45	412	-1	42	10
Peckoviny	93	386	68%	32%	94%	6%	24%	76%	81	356	-12	-30	-8
Hrozny	25	675	27%	73%	92%	8%	53%	47%	4	118	-21	-557	-472

Pozn.: * U těchto plodin byla při srovnání reálné a plánované produkce nalezena chyba a plánovaná produkce měla být u bylin/koření 162,69 tun a u jablek 1 236 tun.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 1 409 subjektů

6.2. Způsob uplatnění živočišné produkce z ekofarem

Stejně jako u rostlinné produkce byly i u produkce živočišné identifikovány rozdíly mezi plánovaným a skutečným objemem produkce za rok 2009. Důvody vzniku těchto rozdílů jsou uvedeny výše, zde jsou okomentovány pouze hlavní příčiny těchto rozdílů:

- Nižší reálná produkce kozího a skopového masa (pokles o 48 % resp. 22 %) oproti plánu je způsobena s největší pravděpodobností uváděním objemu plánované produkce masa v živé hmotnosti místo předepsané hmotnosti jatečné. U kozího masa navíc řada farem plánovala produkci masa, která však nebyla nakonec realizována.
- Nižší reálná produkce u kozího a ovčího mléka je pravděpodobně způsobena dvojnásobným započítáváním produkce mléka (tj. jak mléka, tak z něj vyrobených mléčných výrobků) v rámci objemu plánované produkce. U kravského mléka je nárůst reálné produkce (o 17 %) způsoben vstupem několika nových ekofarem s chovem dojenic.
- Vstup dvou velkých chovatelů nosnic do EZ také ovlivnil reálnou produkci vajec, která proti plánu vzrostla o cca 12 %. Vyšší reálná produkce medu byla zase způsobena podceněním plánu produkce u 2 významných včelařů.

Přes výše uvedené nepřesnosti lze šetření považovat za vypovídající. Výsledky ukazují, že většina živočišných bioproduktů zůstává pro další zpracování v ČR (viz. Tab. 25). Výjimkou byla produkce medu, kdy více jak třetina produkce byla exportována do zahraničí. Stejně jako v roce 2008 jde na export i část produkce u skotu a ovcí, kdy je shodně cca 8 % jatečných zvířat a až třetina telat (resp. 15 % ovcí) exportována do zahraničí. V roce 2009 bylo navíc vyvezeno 12 % produkce jatečných prasat, avšak zde se jedná o proměnlivou hodnotu, protože v chovu prasat dominuje pouze 1 ekofarma a uplatnění produkce záleží pak na situaci této jedné ekofarmy.

Méně uspokojivý je poměr produkce prodané skutečně v bio kvalitě, kdy u nejčastěji chovaných kategorií zvířat v EZ (tj. skotu a ovcí) poklesl podíl na 16 % resp. 6 % celkové produkce masa (37 % a 19 % v roce 2008). V rámci zástavu telat a ovcí je 90 % zvířat prodáváno bez certifikátu. U kozího masa byla v roce 2009 dokonce veškerá bioprodukce realizována pouze na konvečním trhu. Lepší situace je u prodeje vepřového a drůbežího masa, mléka, vajec a medu, kdy je více jak polovina produkce prodána jako bioprodukt (u drůbežího masa a vajec téměř celá produkce). Avšak při srovnání s celkovou produkcí těchto komodit v ČR zůstává jejich objem stále zanedbatelný.

Kromě prodeje bioproduktů byly sledovány také jiné možnosti uplatnění bioprodukce. V rámci jiného užití u masa skopového, kozího i drůbežího se jednalo téměř ve všech případech o vlastní spotřebu zemědělce. U masa hovězího byla téměř polovina neprodané produkce dále zpracovávána na ekofarmě, druhá polovina pak také sloužila pro vlastní spotřebu zemědělce. Jiná situace je u vepřového masa, kdy vysoký podíl jiného užití (58 %) představuje zejména jeho zpracování ve službě a následný prodej masa a masných výrobků jako biopotravin ekofarmou. Jiné užití u kozího i ovčího mléka představovalo převážně zpracování na ekofarmě. U mléka kravského dominovalo užití jako krmiva pro telata a následně vlastní spotřeba zemědělce. Téměř celý neprodaný objem vajec (8 %) představoval poškozená nestandardní vejce, která byla vyhozena příp. jen částečně využita pro vlastní spotřebu zemědělce. U zástavu (telata, jehňata) se jedná o produkci zvířat, která nebyla prodána a zůstala do vlastního chovu ekofarmy. Stejně jako dříve byla i v roce 2009 veškerá produkce medu prodána.

Tab. 25 Způsob uplatnění živočišné produkce ekofarem v roce 2009 a srovnání s objemem plánované produkce na rok 2009

Produkce ŽV ¹⁾	Reálná živočišná produkce v roce 2009 a její uplatnění								Plán produkce na rok 2009 (odhad)		Rozdíl plánované a reálné produkce		
	Počet farem	Celková produkce	Užití produkce:		Prodej na trhu:		Prodej jako:		Počet farem	Produkce	Počet farem	Produkce	
			prodej	jiné užití	domácím	export	BIO produkt	konvenční produkt				(absolutně)	(%)
Hovězí maso (kg)	654	3 181 752	99%	1%	92%	8%	16%	84%	617	6 618 589	37	-447 037	-6,75
Telata – zástav (kg)	538	2 989 800	99%	1%	68%	32%	10%	90%					
Skopové maso (kg)	261	258 463	95%	5%	92%	8%	6%	94%	241	399 578	20	-86 726	-21,70
Ovce – zástav (kg)	132	54 390	97%	3%	85%	15%	11%	89%					
Kozí maso (kg)	66	11 622	88%	12%	99%	1%	0%	100%	59	22 488	7	-10 866	-48,32
Vepřové maso (kg)	17	146 566	42%	58%	88%	12%	62%	38%	12	143 637	5	2 929	2,04
Drůbeží maso (kg)	24	75 792	99%	1%	100%	0%	91%	9%	11	80 750	13	-4 958	-6,14
Mléko ovčí (l)	8	107 935	18%	82%	100%	0%	62%	38%	8	143 000	0	-35 065	-24,52
Mléko kozí (l)	28	508 536	9%	91%	100%	0%	83%	17%	23	796 160	5	-287 624	-36,13
Mléko kravské (l)	50	14 964 958	96%	4%	100%	0%	86%	14%	42	12 793 125	8	2 171 833	16,98
Vejce (ks)	34	1 565 096	92%	8%	100%	0%	95%	5%	31	1 391 896	3	173 200	12,44
Med (kg)	4	25 000	100%	0%	66%	34%	66%	34%	6	18 960	-2	6 040	31,86

¹⁾ Celková produkce masa včetně zástavu je uváděna v kilogramech jatečné hmotnosti, aby bylo možné provést srovnání s plánovanou produkcí masa na rok 2009. Pro přepočet z živé váhy byl pro skot použit koeficient výtěžnosti 0,55, ovce a kozy 0,5, prasata 0,8 a pro drůbež 0,75.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 1 409 subjektů

7. Způsob prodeje bioproduktů z ekofarem (2009)

7.1. Prodej bioproduktů na konvenčním trhu

Z celkového počtu 1 409 ekofarem, které měly již možnost prodat v roce 2009 nějaký svůj produkt s certifikátem, jich zhruba 75 % uvedlo, že byly nuceny část nebo i veškerou svoji bioprodukcí prodat na konvenčním trhu (téměř 80 % v roce 2008). Přičemž více jak polovina respondentů (53 %) uvedla, že v roce 2009 neprodali žádný svůj bioprodukt s certifikátem a produkci realizovali na konvenčním trhu. Naopak prodej veškeré své bioprodukce s certifikátem uskutečnilo 119 ekofarem (8 %), dalších cca 30 % realizovalo prodej jak na konvenčním trhu tak trhu bioproduktů. Zhruba 17 % ekofarem uvedlo, že v daném roce nerealizovaly prodej vůbec a svoji produkci nejčastěji spotřebovaly přímo na farmě¹⁰.

Hlavním identifikovaným důvodem pro prodej bioprodukce na konvenčním trhu byl z pohledu ekozemědělců (stejně jako v loňském šetření) nedostatek trhů, kde by se daly bioprodukty prodávat (viz. Tab. 26). Nízká poptávka spotřebitelů po ekologických produktech vystřídal nedostatek odběratelů (zpracovatelů / obchodníků) v regionu, druhý nejčastěji uváděný důvod v roce 2008.

Tab. 26 Důvody pro prodej bioprodukce na konvenčním trhu

Důvody	Pořadí dle četnosti odpovědí ¹⁾
Nedostatek trhů pro ekologické produkty (není kde prodávat)	820
Nízká poptávka spotřebitelů po ekol. produktech	680
V regionu chybí zpracovatel/ obchod, někdo komu bych mohl prodávat své výrobky	496
Nedostatek podpory v hledání vhodného trhu/obchodu (nemám informace)	306
Ceny jsou velmi nízké pro mé produkty/část mých produktů	206
Poptávka po ekol. výrobcích se velmi mění	90
Moje nabídka ekol. produktů se velmi mění	42
Vyhovět podmínkám zpracovatelů/obchodů/supermarketů je velmi těžké	13
Nejbližší trh je příliš vzdálený	6

¹⁾ Vzhledem k tomu, že byla možnost uvést až 3 důvody v pořadí dle priority, byla první odpověď násobena hodnotou (tj. váhou) 2, druhá váhou 1 a třetí váhou 0,5.

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 1 409 subjektů

V rámci poznámek se nejčastěji vyskytovaly následující dva důvody:

- dobrý obchodní vztah s konvenčním odběratelem,
- prodej do konvence jen nestandardních / brakovaných zvířat.

7.2. Prodej bioproduktů s certifikátem

Pokud ekozemědělec v roce 2009 skutečně prodal nějaké své bioprodukty s certifikátem, byly součástí zjišťování také údaje o způsobu prodeje těchto bioproduktů (tj. specifikace obchodních cest, prodaného množství a případně dosažené ceny na trhu pro 5 nejdůležitějších bioproduktů). Z celkových 1 409 respondentů, jich na otázku „Prodali jste v minulém roce (2009) nějaké Vaše BIO produkty s certifikátem?“, kladně odpovědělo 401, z nich 354 ekofarem poskytlo informace o způsobu prodeje u minimálně jednoho svého bioproduktu.

¹⁰ Spotřeba na farmě zahrnuje spotřebu ve formě vstupů (krmiva, osiva) nebo ve formě vlastní spotřeby farmáře.

Rostlinné bioprodukty

V rámci obilovin je nejčastěji obchodován oves (50 ekofarem) a pšenice (48 ekofarem), kdy jde zejména o prodej jiným farmářům. Průměrná cena se pohybovala u ovsa okolo 4 215 Kč/t, u pšenice okolo 4 385 Kč/t.

Luskoviny na zrna stejně jako okopaniny (brambory) prodávané v bio kvalitě směřovaly zejména do zahraničí. Mezi nejvíce prodávané luskoviny patřil hrách, kterého se do zahraničí prodala většina při průměrné ceně 4 288 Kč/t. Brambor se do zahraničí vyvezlo 738 tun při průměrné ceně 4 633 Kč/t. Přičemž nejčastější obchodní cestou pro prodej brambor byl přímý prodej ze dvora s průměrnou cenou přes 10 Kč/kg.

Většina Léčivých, aromatických a kořeninových rostlin se prodávala z ekofarem zpracovatelům (95 tun při průměrné ceně 74 364 Kč/t). Nicméně významná část produkce LAKR (8,2 tun) byla prodána také formou přímého prodeje z farmy.

Kategorii zeleniny vyplnilo poměrně málo respondentů, proto údaje o prodeji nejsou zahrnuty v tabulce. Lze však říci, že nejčastěji prodávanou košťálovou zeleninou bylo zelí s průměrnou cenou okolo 10 Kč/kg. Z listové zeleniny to byl nejvíce salát s cenou okolo 15 Kč/kg a u kořenové zeleniny dominoval prodej mrkve a cibule (s cenou od 15 do 20 Kč/kg, resp. od 10 do 20 Kč/kg). Většina zeleniny se prodávala přímo konečným spotřebitelům na tržnicích. Výjimku tvořila zelenina plodová, kde převládal prodej dýní, které byly prodávány převážně do zahraničí, částečně i na českých tržnicích. Cenové rozpětí u dýní, od 10 do 80 tis. Kč za tunu, je dáno jejich odlišným využitím (detailní informace nejsou k dispozici).

U trvalých kultur respondenti uváděli nejčastěji prodej jablek (18 ekofarem), které se stejně jako peckoviny prodávaly převážně dalším zpracovatelům za průměrnou cenu 7 083 Kč/t. Největší množství hrušek (data 5 podniků) bylo prodáno prostřednictvím odbytového družstva za průměrnou cenu 3 000 Kč/t. Vyšší ceny u všech druhů ovoce byly realizovány při přímém prodeji z farmy, avšak za významně nižší objem bioprodukce (např. 16 Kč/kg biojablek, 20 až 25 Kč/kg biohrušek).

U kategorie sena a senáže dominoval prodej jiným farmářům, a to při průměrné ceně 1 428 Kč/t sena a 1 850 Kč/t senáže.

Živočišné bioprodukty

Z živočišné produkce má největší význam skot. Jelikož byly údaje vyplněny jak pro různé kategorie skotu, tak v odlišných jednotkách (kusy, kg, tuny), bylo obtížné provést srovnání. Nicméně lze říci, že uvedená kategorie hovězí se převážně prodávala přes překupníka, na jatka a přímým prodejem na farmě ve vlastním obchodu. U živých zvířat (telata, jalovice a býci) dominoval jednoznačně prodej jiným farmářům s cenou za zástavový skot od 10 do 18 tis. Kč za kus. Skot jatečný nejčastěji putoval k dalším zpracovatelům (na jatka) při cenách od 50 do 65 Kč/kg.

U ovcí se uskutečňoval hlavně prodej jiným farmářům, ale například jehňata nejvíce putovala na jatka (cena u jatečných jehňat se pohybovala mezi 2 500 až 3 500 tis. Kč za kus).

Kategorii prasata vyplnilo velmi málo farmářů, lze však říci, že živá zvířata jdou nejčastěji k dalším zpracovatelům (jataka), vepřové maso pak přímo do maloobchodních sítí.

Drtivá většina respondentů uvedla, že kravské mléko prodali do mlékáren při cenách mezi 7 až 10 Kč/l. Z pohledu ceny jsou na tom nejlépe farmáři, kteří prodávají mléko přímým

prodejem, kde se cena pohybovala od 10 Kč/l a výše. Poměrně dobrou cenu (uvedena cena 10 Kč/l) dostávají také farmy, které prodávají do odbytových družstev.

Prodej koziho mléka vyplnilo malé množství respondentů, ale lze říci, že prodej byl uskutečněn převážně přímo na farmě a průměrná cena se pohybovala mezi 30-35 Kč/l. U koziho sýru, ačkoliv nejčastější formou prodeje je přímý prodej z farmy, hlavní množství (přes 60 %) bylo prodáno prostřednictvím maloobchodních sítí. Cena se pohybovala mezi 300 až 400 Kč/kg. Stejně tomu bylo u prodeje sýru ovčího, který taktéž putoval do maloobchodní sítě za mírně nižší ceny 270 až 300 Kč/kg.

Slepičí vejce se prodávala téměř ve stejném poměru do maloobchodních sítí a domácím velkoobchodům. Cena byla uvedena v rozpětí 4-5 Kč/kus. Med byl prodáván jak přímo do maloobchodních sítí, tak formou přímého prodeje v obchodě na farmě (od 110 to 130 Kč/kg).

Tab. 27 Způsob prodeje hlavních bioproduktů s certifikátem v roce 2009

Bioprodukt	Počet ekofare	Počet ekofare, které využily nejčastější obchodní cestu	Nejčastější obchodní cesta			
			Kód ¹⁾	Prodané množství	Jednotka	Průměrná cena (Kč)
Obiloviny	211	60	14	1 735,0	tuny	4 352
Luskoviny	6	5	11	263,7	tuny	4 030
Okopaniny	25	8	1	35,9	tuny	10 188
LAKR	27	15	13	95,1	tuny	74 364
Seno	41	36	14	2 135,0	tuny	1 428
Senáž	13	6	14	2 591,0	tuny	1 850
Skot	165	94	14	-	-	-
Ovce	30	16	14	-	-	-
Mléko kravské	19	15	13	3 689 339,0	litry	9
Kozí sýr	10	3	1	420,0	kg	380
Vejce	11	3	8	718 191,0	kusy	4

¹⁾ Kódy pro obchodní cesty jsou:

1= přímý prodej z ekofarmy (nejčastěji prodej na farmě bez obchodu)

8= prodej domácím velkoobchodům

11= přímý prodej do zahraničí

13= prodej těm, co zpracovávají a balí (jotka, mlékárna)

14= prodej jiným farmářům

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 1 409 subjektů

7.3. Přímý prodej bioproduktů a biopotravin na ekofarmách

Smyslem zjišťování bylo určit rozsah prodeje z ekofare přímo konečným spotřebitelům (tzv. prodeje ze dvora). Přímý prodej zahrnuje: prodej na farmě bez obchodu nebo ve vlastním obchodě zemědělce, prodej v rámci agroturistiky na ekofarmě, prodej bioproduktů na tržnicích nebo prostřednictvím zásilkové služby, donášky nebo přes internet.

Z celkového počtu 3 560 respondentů odpovídaly na tuto otázku pouze ekofarmy, které již mohly v roce 2009 prodávat nějakou svoji produkci jako bioprodukt s certifikátem. V roce 2009 to bylo 1 409 ekofare, z nichž 80 uvedlo, že prodává své bioprodukty i přímo na farmě (tj. necelých 6 %). Tento podíl je pravděpodobně vyšší vzhledem k tomu, že řada zemědělců obecně nerada uvádí informace o prodeji svých produktů ze dvora a navíc zde nejsou zahrnuty ty farmy, které sice prodej realizují, ale svoje produkty prodávají bez certifikátu jako běžné konvenční produkty.

K posouzení významu přímého prodeje byl dále zjišťován jeho podíl na celkovém obratu ekofarmy. Na rozdíl od roku 2008, kdy význam prodeje ze dvora potvrdilo jen asi

15 % ekofarem a více jak polovina uvedla, že nedosahuje 10 % jejich celkového obrátu farmy, v roce 2009 došlo k rovnoměrnému rozložení. U čtvrtiny farem činil přímý prodej z farmy méně než 10 % faremního obrátu, téměř čtvrtina farem uvedla podíl mezi 26 až 50 % a také nad 50 % celkového faremního obrátu. Mírně vyšší (27 %) podíl farem mělo podíl přímého prodeje mezi 11 a 25 % faremního obrátu.

Ze získaných údajů také vyplývá, že v roce 2009 bylo formou přímého prodeje z ekofarem prodáno bioproduktů a biopotravin za více jak 10 mil. Kč.

Z pohledu prodáváných bioproduktů a biopotravin došlo meziročně k vyrovnaní a zhruba polovina ekofarem se specializuje na prodej živočišných bioproduktů a polovina na prodej produktů rostlinných. Jen asi 7 % ekofarem nabízí jak živočišnou tak rostlinnou produkci. Z živočišných bioproduktů, pokud pomineme prodej živých zvířat (nejčastěji jehňat), se jednalo zejména o prodej masa (hovězího), mléka a mléčných výrobků (kozího mléka a sýrů, 20 ekofarem) a vajec (7 ekofarem). Z rostlinných bioproduktů dominoval na orné půdě prodej zeleniny (nejčastěji prodej mrkve a cibule, 18 ekofarem), ovoce (zejména jablek a sušeného ovoce, 8 ekofarem) a brambor (14 ekofarem). Celkem častý byl i prodej bylinek (6 ekofarem). U komodity vína lze očekávat výrazný nárůst prodeje z ekofarem v nejbližších letech s ohledem na obrovský nárůst pěstitelů révy vinné vstupujících do EZ.

8. Zpracování bioproduktů na ekofarmách (2009)

Všeobecně se očekává, že v rámci EZ dochází na farmě k větší diverzifikaci činností a tedy k vyššímu podílu příjmů z tzv. mimozemědělských činností¹¹ na celkových příjmech ekofarmy. Jednou z hlavních mimozemědělských činností je právě zpracování vlastních výrobků přímo na farmě a případně jejich následný prodej.

Z oficiálních údajů MZe (tj. seznamů všech registrovaných subjektů v EZ k 31. 12. 2009) vyplývá, že z celkového počtu registrovaných výrobců biopotravin (497 provozoven, resp. 395 subjektů) je 94 výrobců současně registrováno i v kategorii ekozemědělec. To představuje 24 % podíl na celkovém počtu registrovaných výrobců (20 % v roce 2008). Z pohledu registrovaných ekozemědělců však zpracování vlastních výrobků provozuje jen cca 4 % z nich.

Dále je však třeba zdůraznit, že z těchto 94 faremních zpracovatelů více jak polovina svoji činnost ve skutečnosti vůbec neprovozuje, a to zejména z následujících důvodů:

- běžící možné až dvouleté přechodné období po registraci (týká se zejména např. nově vstupujících vinařů)¹²
- nezájem spotřebitelů o zamýšlené biopotraviny, příp. jen příležitostná výroba malého množství v sezóně.

K nejčastěji zpracovávaným bioproduktům, dle mezinárodní klasifikace činností NACE, patří zpracování mléka a mléčných výrobků, ovoce a zeleniny a masa (převažuje zpracování masa z velkých hospodářských zvířat ve faremních jatkách a bourárnách). V budoucnu bude pravděpodobně dominovat výroba (a i prodej) vína z biohroznů, zatím je však více jak 60 % registrovaných výrobců vína neaktivních s vinicemi v přechodném období, (viz. Tab. 28).

¹¹ Mimozemědělské činnosti jsou všechny výdělečné činnosti, které nemají charakter zemědělských prací a pro farmu mají ekonomický přínos.

¹² Dle Zákona o EZ se může výrobce biopotravin nejprve zaregistrovat a pak má až 24 měsíců na to, aby získal aspoň 1 osvědčení na biopotravinu.

Tab. 28 Počet a zaměření faremních výrobců biopotravin v roce 2009 a 2010

NACE kód	Výrobní zaměření	Počet faremních zpracovatelů ¹⁾	
		2009	2010
10.1	Zpracované a konzervované maso a výrobky z masa	15	13
10.2	Zpracované a konzervované ryby, koryši a měkkýši	0	0
10.3	Zpracované a konzervované ovoce a zelenina	12	16
10.31	<i>Zpracované a konzervované brambory</i>	1	1
10.32	<i>Ovocné a zeleninové šťávy</i>	4	4
10.39	<i>Ostatní zpracované a konzervované ovoce a zelenina</i>	7	11
10.4	Rostlinné a živočišné oleje a tuky	0	0
10.5	Mléčné výrobky a zmrzlina	18	21
10.6	Mlýnské a škrobářské výrobky	0	1
10.7	Pekařské, cukrářské a jiné moučné výrobky	1	1
10.8	Ostatní potravinářské výrobky	16	16
10.81	<i>Cukr</i>	0	0
10.82	<i>Kakao, čokoláda a cukrovinky</i>	0	0
10.83	<i>Káva a čaj, zpracované</i>	2	2
10.84	<i>Koření a aromatické výtažky</i>	1	2
10.85	<i>Hotové pokrmy</i>	1	2
10.86	<i>Homogenizované potravinářské přípravy a dietní potraviny</i>	0	0
10.89	<i>Ostatní potravinářské výrobky j. n.</i>	12	10
11.0	Nápoje	38	54
11.02	<i>Víno z vinných hroznů</i>	36	53
Celkem		100	122

¹⁾ Počet faremních zpracovatelů bioproduktů neboli výrobců biopotravin je v tabulce uveden včetně všech jejich provozoven. Pokud je zpracovááno více druhů bioproduktů je zpracovatel zařazen dle převládající výroby.
Zdroj: Mze (údaje vždy k 31.12. daného roku); vlastní výpočty ÚZEI

V rámci dotazníkového šetření ÚZEI byla získána kladná odpověď na otázku „Zpracováváte bioprodukty přímo na Vaší farmě?“ od 42 subjektů (tj. cca 3 % ze všech 1 409 respondentů). V rámci faremního zpracování, podobně jako dle oficiálních údajů, dominuje jednoznačně výroba mléčných výrobků (zejména zpracování kozího mléka) následovaná zpracováním masa (zejména hovězího) a zpracováním ovoce a zeleniny. (viz. Tab. 29).

Tab. 29 Struktura zpracovávaných bioproduktů na ekofarmách v roce 2009

Výrobní zaměření	Počet faremních zpracovatelů
Zpracování masa	5
Výroba mléčných výrobků	19
Výroba ovocných šťáv	3
Zpracování ovoce a zeleniny	4
Zpracování bylin a koření	2
Výroba vína	3
Výroba destilátů	1
Zpracování ostatních potravinářských výrobků (houby, med, vejce)	5
Celkem	42

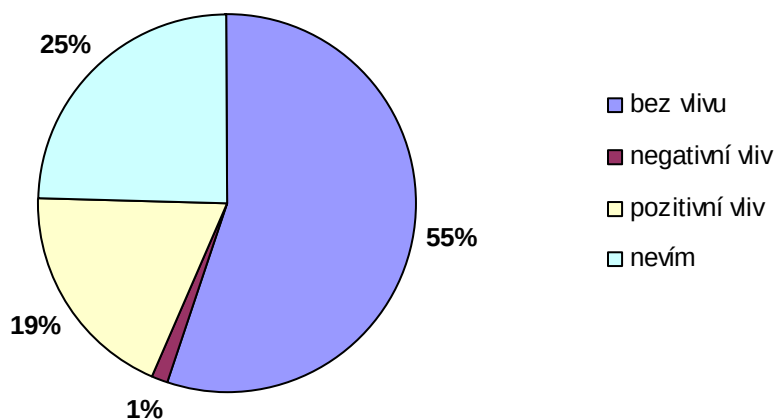
Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 1 409 subjektů

Součástí zjišťování byla i otázka na překážky bránící faremnímu zpracování. K nejčastěji uváděným důvodům patřily následující:

- malý objem vlastní produkce ke zpracování,
- chov zvířat, kdy není produkce ke zpracování a vlastní jatka se nevyplatí,
- byrokracie, obava z administrativní náročnosti,
- legislativa SVS,
- finalizace je časově a finančně náročná, dlouhá doba návratnosti investice,
- není zájem o zpracování – vyhovuje mi dodávat / mám odběratele v okolí,
- neznalost technologie zpracování potravin,
- chybí motivace – na produkty není odbyt.

9. Vyjádření ekozemědělců k možnosti změny užívání loga

V souvislosti s diskuzí o možnosti změny užívání loga „biozebry“ pouze pro bioprodukty a biopotraviny českého původu bylo provedeno šetření názoru i mezi samotnými ekozemědělci. Z grafu odpovědí níže vyplývá, že velká část zemědělců (55 %) přepokládá, že by tato změna neměla na jejich farmu žádný vliv, jelikož svoje bioprodukty nebalí a výrobu biopotravin neprovozují. Podle 19 % dotázaných by změna měla pozitivní vliv, a to zejména z důvodu posílení propagace české bioprodukce a jejího odlišení od exportu a pravděpodobně zvýšeného odbytu pro české biosuroviny. Pouze 1 % považuje tuto změnu za negativní a jako důvod nejčastěji uvádí obavu z jakékoli změny biozebry, na kterou je spotřebitel zvyklý. Čtvrtina zemědělců nemá na tuto problematiku názor.

Graf 3 Vliv změny užití loga "biozebra" jen pro bioprodukty/biopotraviny českého původu

Zdroj: Statistické šetření na ekologických farmách ÚZEI 2010; data od 1 409 subjektů

Závěr

Údaje prezentované v této zprávě jsou získávány díky finanční podpoře a zájmu MZe mít k dispozici aktuální statistické informace o EZ v ČR. Sběr potřebných údajů je prováděn ve spolupráci s kontrolními organizacemi na podkladě dotazníku, který je vyplňován za všechny ekofarmy hospodařící v EZ, tedy v roce 2010 u zhruba 3 560 ekozemědělců.

Důvodem sběru těchto dat je jednak snaha získat podklady pro vyplnění povinných statistických výkazů o EZ pro Eurostat a dále mít k dispozici údaje potřebné pro popis reálné situace v ekologickém sektoru a hodnocení státní politiky pro EZ.

Jen pro informaci v roce 2010 bylo zažádáno o více jak 1,16 mld. Kč pro EZ z titulu „Ekologické zemědělství“ v rámci agroenvironmentálních plateb. K této částce je třeba příst další finanční prostředky žádané z ostatních titulů AEO zejména titulů v rámci „Ošetřování travních porostů“. Dále mohou od roku 2007 subjekty registrované v EZ čerpat bodové zvýhodnění u dalších opatření v Programu rozvoje venkova v rámci osy I a III. U těchto pěti opatření bylo subjekty z EZ zažádáno v roce 2010 o dalších zhruba 1,15 mld. Kč. Z výše uvedeného je zřejmé, že je nezbytné mít k dispozici detailní informace o vývoji EZ k hodnocení dosavadní státní politiky a zejména k poskytnutí argumentů pro vynakládání veřejných finančních prostředků právě do ekologického sektoru.

Sběr výše popsanych informací bude pokračovat i v dalších letech v pravidelných ročních intervalech s tím, že je snahou doplnit tato data o ekonomické ukazatele pro EZ, které nejsou zatím dostupné v potřebném rozsahu.